

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

**LİSE ÖĞRENCİLERİNDE BİLİŞSEL ÇARPITMALARIN
KARİYER GELECEĞİ ALGISINA ETKİSİ**

BÜŞRA ÇAKIR

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Yaşar BARUT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ocak, 2019

TELİF HAKKI

2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu Ek Madde 40 hükümleri çerçevesinde (Ek:22/2/2018-7100/10 md.) “*Lisansüstü tezler yetkili kurum ve kuruluşlar tarafından gizlilik kararı alınmadıkça, bilime katkı sağlamak amacıyla Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından elektronik ortamda erişime açılır.*”

Araştırmacılar tezlerin tamamı veya bir bölümünü yazarın izni olmadan ticari veya mali kazanç amaçlı kullanamaz, yayınlamayaz, dağıtamaz ve kopyalayamaz. Ulusal Tez Merkezi Web Sayfasını kullanan araştırmacılar, tezlerden bilimsel etik ve atıf kuralları çerçevesinde yararlanırlar.

YAZARIN

Adı :Büşra

Soyadı :ÇAKIR

Bölümü :Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı :Lise Öğrencilerinde Bilişsel Çarpıtmaların Kariyer Geleceği Algısına Etkisi

İngilizce Adı :The Impact of Cognitive Distortions on Perceived Career Future in High School Students

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Büşra ÇAKIR

İmza:

KABUL VE ONAY

Büşra ÇAKIR tarafından hazırlanan Lise Öğrencilerinde Bilişsel Çarpıtmaların Kariyer Geleceği Algısına Etkisi adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/oy çokluğu ile Ondokuz Mayıs Üniversitesi **Eğitim Bilimleri** Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman:Dr. Öğr. Üyesi Yaşar BARUT

(Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Ondokuz Mayıs Üniversitesi)

Başkan:

Üye:

Üye:

Üye:

Bu tezin **Eğitim Bilimleri** Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans/ Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Tarihi: __/__/__

Prof. Dr. Ali ERASLAN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

(İmza ve Mühür)

Canım Eşime ve Biricik Oğluma...

TEŞEKKÜRLER

Yüksek lisans öğrenimim süresince her daim yanımda olup bilgi, öneri ve yardımlarını hiç esirgmeden paylaşan, saygı değer hocam ve tez danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Yaşar BARUT'a,

Tüm hayatım boyunca hep yanımda olan, beni hep destekleyen, benim için her türlü fedakarlığı gösteren çok değerli annem Tülay KAHRAMAN'a, canım babam Hayrettin KAHRAMAN'a,

Sevgilerini her zaman yüreğimde hissettiğim kardeşlerim, Zübeyda BULUT'a, Hüda CEVİZ'e ve Celal Furkan KAHRAMAN'a,

Aldığım kararlarda ve attığım her adımda bana destek olan ve sevgilerini her daim hissettiren ÇAKIR ailesinin değerli üyelerine,

Hayat yolunda birlikte yürüdüğüm, sonsuz anlayışı, sabrı, desteği ile tüm zorlukları beraber aştığımcan yoldaşım, eşim Mehmet ÇAKIR'a,

Ve hayatıma anlam katan, bu çalışmada en büyük motivasyon kaynağım, biricik oğlum Uras ÇAKIR'a sonsuz teşekkür ederim.

LİSE ÖĞRENCİLERİNDE BİLİŞSEL ÇARPITMALARIN KARIYER GELECEĞİ ALGISINA ETKİSİ

Yüksek Lisans Tezi

Büşra ÇAKIR

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Ocak, 2019

ÖZ

Gelecekte meslek seçimi yapacak olan bireylerin, mesleğe yönelik bireysel duygu, düşünce ve algıları, mesleğe yönelik genel algı ve düşüncenin oluşmasındaki en önemli faktörlerdendir. Bireyin yaşama bakış açısı ve mesleğe bakış açısı arasındaki ilişkiyi değerlendirebilmek için öncelikli olarak, bireyin mesleğe yönelik düşüncelerini ve değerlendirmesini belirlemek gerekmektedir. Bireyin düşüncelerinin duygu ve davranışlarını etkilediği varsayımından yola çıkıldığında algıların ve tepkilerin kaynağını saptamak ve bunlara müdahale etmek için olayları ve davranışları değil düşünceleri ele almak gerekmektedir. Kariyer danışmanlığı alanındaki çalışmalara bakıldığında, bireylerin ilgi, yetenek ve değerlere göre yönlendirildikleri görülmektedir. Halbuki, düşüncelerdeki hatalar olarak bilinen bilişsel çarpıtmaların, mesleğe yönelik bakış açısını, algıyı ve meslek performansını etkilediği düşünülmektedir. Bireyin gelecekte seçmeyi planladığı ya da seçtiği mesleğine yönelik olumlu ya da olumsuz algının kaynağı hakkında bilgi vermesi açısından bilişsel çarpıtmaların tespit edilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Akademik başarı ve demografik özellikler bakımından birbirinden farklı olan öğrenci gruplarında, bilişsel çarpıtmaların, kariyer geleceği algılarını nasıl etkilediğinin ortaya çıkarılmasının, kariyer danışmanlığı alanındaki bu boşluğu dolduracağı düşünülmektedir. Bu çalışmada, lise öğrencilerinin bilişsel çarpıtmalarının kariyer geleceği algılarını nasıl etkilediğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya, 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Samsun ilinin Tekkeköy ilçesinde bulunan ve eğitim veren Büyüklü Anadolu Lisesi ve Çarşamba ilçesinde bulunan ve eğitim veren Çarşamba Anadolu Lisesi'nde öğrenim görmekte olan 9. 10. 11. ve 12. sınıfa devam

VII

eden 216 kız öğrenci ve 122 erkek öğrenci katılmıştır. Verileri elde etmek için, “Bilişsel Çarpıtma Ölçeği (BÇÖ)”, “Kariyer Geleceği Ölçeği (KARGEL)” ve demografik özellikleri belirlemek amacıyla “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Veriler SPSS v21 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre BÇÖ puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Erkek öğrencilerin KARGEL Algılanan Bilgi alt boyutuna ait puanları, kız öğrencilere göre daha yüksektir. Anne eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin KARGEL Algılanan Bilgi alt boyutu puanları da artmaktadır. Öğrencilerin bilişsel çarpıtma düzeyleri, kariyer geleceği algısını yordamamaktadır. Öğrencilerin BÇÖ puanları ile KARGEL puanları arasında çok düşük düzeyde ($r=-.146$) negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p=.007$). Öğrencilerin BÇÖ’den aldıkları puan arttıkça KARGEL’den aldıkları puan azalmaktadır. Araştırma sonucuna göre, çok düşük düzeyde de olsa, öğrencilerin bilişsel çarpıtma düzeylerinin yüksek olması, kariyer geleceği algısını olumsuz yönde etkilemektedir. Yani bireyin kariyer uyumluluğu ve kariyer iyimserliğini olumsuz olarak etkilemekte, kariyer seçenekleri hakkında sahip olduğu bilgi düzeyini de olumsuz olarak etkilemektedir. Bir bireyin sağlıklı karar verebilmesi ve sağlıklı seçimler yapabilmesi için bilişsel çarpıtma düzeyinin düşük olması gerekmektedir. Bilişsel çarpıtma düzeyinin düşük olması, kişinin kariyer geleceği ile ilgili sağlıklı seçimler yapabilmesine olanak sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler : Bilişsel Çarpıtmalar, Kariyer Geleceği Algısı, Lise Öğrencileri,

Sayfa Sayısı : 79

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Yaşar BARUT

THE IMPACT OF COGNITIVE DISTORTIONS ON PERCEIVED CAREER FUTURE IN HIGH SCHOOL STUDENTS

MS Thesis

Büşra ÇAKIR

ONDOKUZ MAYIS UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

January, 2019

ABSTRACT

The most important factors in the formation of the general perception and thinking towards the profession, individual emotions, thoughts and perceptions of individuals towards occupation who will make career choices in the future. To evaluate the relationship between the individual's perspective of life and the perspective of the profession first of all, it is necessary to determine the individual's opinions and evaluations about the profession. When we think that an individual's thoughts affect their emotions and behaviors, to identify the source of perceptions and reactions, and to intervene, it is necessary to address the thoughts and not the events and behaviors. Looking at the work in career counseling, it is seen that individuals are directed according to their interests, abilities and values. Whereas it is thought that cognitive distortions, which are known as errors in thoughts, affect the point of view, perception and job performance of the profession. In this study, it is aimed to examine how high school students' cognitive distortions affect their perceptions of career future. The study was conducted in the 2016-2017 academic year in Tekkeköy district of Samsun province, which gives education in Büyüklü Anatolian High School and Çarşamba Anatolian High School in Çarşamba district of Samsun province. 216 female students and 122 male students attending 9th, 11th and 12th grades participated in the study. In order to obtain the data, "Cognitive Distortion Scale (CDS)", "Career Future Inventory (CFI)" and "Personal Information Form" prepared by the researcher were used to determine demographic characteristics. Data were analyzed using SPSS v21 program. As a result of the analysis, female students have higher mean score for CDS than male students. Male students' scores of CFI

Perceived Knowledge sub-dimension are higher than female students.As the level of maternal education increases, the scores of students' CFI Perceived Information sub-dimension increase.A significant negative correlation was found between CDS scores and CFI scores ($p = .007$).As the points that students get from CDS are increasing, their score from CFI decreases.According to the results of our study, the high level of cognitive distortions affects the perception of career future negatively.In other words, it adversely affects an individual's career compatibility and career optimism and adversely affects the level of knowledge about career options.In order for a person to make healthy decisions and make healthy choices, the level of cognitive distortions should be low.The low level of cognitive distortions will allow one to make healthy choices about the future of career.

Key Words :Cognitive Distortions, Perceived Career Future, High School Students

Number of Pages : 79

Advisor : Dr. Öğr. Üyesi Yaşar BARUT

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI	II
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	III
KABUL VE ONAY	IV
TEŞEKKÜRLER.....	VI
ÖZ.....	VII
ABSTRACT	IX
İÇİNDEKİLER.....	XI
TABLolar LİSTESİ.....	XIII
BİRİNCİ BÖLÜM	1
I. GİRİŞ	1
1.1 Problem Durumu.....	1
1.2 Araştırmanın Amacı.....	4
1.3 Problem Cümlesi	4
1.3.1 Alt Problemler.....	4
1.3.2 Denenceler	6
1.4 Sayılıtlar.....	6
1.5 Sınırlılıklar.....	6
1.6 Tanımlar	6
İKİNCİ BÖLÜM.....	8
II. KURAMSAL ÇERÇEVE	8
2.1 Bilişsel Davranışçı Yaklaşımlar	8
2.1.1 Beck'in Bilişsel Terapi Modeli.....	9
2.1.2 Ellis'in Akılcı Duygusal Terapi Modeli	12
2.2 Kariyer Kavramı	14
2.3 Kariyer Gelişimi	15
2.3.1 Super'ın Kariyer Gelişim Kuramı.....	15
2.3.2 Hall ve Mansfield'in Kariyer Gelişim Kuramı	18
2.3.3 Levinson'un Kariyer Gelişimi Kuramı	19
2.3.4 Greenhaus, Callanan ve Goldshak'ın Kariyer Gelişimi Kuramı	19
2.4 Kariyer İyimserliği	21
2.5 Yapılandırmacı Kariyer Kuramı ve Kariyer Uyumluluğu	21
2.6 Yapılan Çalışmalar.....	24

2.6.1 Türkiye'de Yapılan Çalışmalar	24
2.6.2 Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	28
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	31
III. YÖNTEM	31
3.1 Çalışma Grubu	31
3.2 Veri Toplama Araçları	31
3.2.1 Kişisel Bilgi Formu	31
3.2.2 Bilişsel Çarpıtma Ölçeği (BÇÖ)	31
3.2.3 Kariyer Geleceği Ölçeği (KARGEL)	32
3.3 Verilerin İstatistiksel Analizi	34
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	36
IV. BULGULAR	36
4.1 Öğrencilerin Tanımlayıcı Bilgilerine Ait Bulgular	36
4.2 Öğrencilerin BÇÖ ve KARGEL'e Ait Bulguları	39
4.3 BÇÖ ve KARGEL Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular	53
BEŞİNCİ BÖLÜM	57
V. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER	57
5.1 Sonuç	57
5.2 Tartışma	58
5.2.1 Öğrencilerin BÇÖ'ne Ait Bulguları	59
5.2.2 Öğrencilerin KARGEL'e Ait Bulguları	60
5.2.3 BÇÖ ve KARGEL Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular	63
5.3 Öneriler	65
5.3.1 Psikolojik Danışmanlara Yönelik Öneriler	65
5.3.2 Araştırmacılara Yönelik Öneriler	66
KAYNAKÇA	67
EKLER	75

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Cinsiyete Göre Dağılım.....	34
Tablo 2:Sınıf düzeylerine Göre Öğrenci Dağılımı	34
Tablo 3:Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı	35
Tablo 4:Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı.....	35
Tablo 5: Öğrencilerin Ailelerinin Gelir Düzeyine Göre Dağılımı	36
Tablo 6: Öğrencilerin BÇÖ ve KARGEL Puan Ortalamaları	36
Tablo 7: Cinsiyete göre BÇÖ-Alt Boyutlarına Ait İstatistikler ve Mann-Whitney U Analizi	37
Tablo 8: Cinsiyete göre KARGEL-Alt Boyutlarına Ait İstatistikler ve Mann-Whitney U Analizi	39
Tablo 9: Aile Gelir Düzeyine Göre BÇÖ-Alt Boyutlarına Ait İstatistikler ve Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	40
Tablo 10: Aile Gelir Düzeyine Göre KARGEL-Alt Boyutlarına Ait İstatistikler ve Kruskal-Wallis Testi Sonuçları	42
Tablo 11: Baba Eğitim Düzeyine Göre BÇÖ-Alt Boyutlarına Ait İstatistikler ve Kruskal-Wallis Testi Sonuçları	43
Tablo 12: Baba Eğitim Düzeyine Göre KARGEL-Alt Boyutlarına Ait İstatistikler ve Kruskal-Wallis Testi Sonuçları	45
Tablo 13: Anne Eğitim Düzeyine Göre BÇÖ-Alt Boyutlarına Ait İstatistikler ve Kruskal-Wallis Testi Sonuçları	47
Tablo 14: Anne Eğitim Düzeyine Göre KARGEL-Alt Boyutlarına Ait İstatistikler ve Kruskal-Wallis Testi Sonuçları	49
Tablo 15: Sınıf Düzeyine Göre BÇÖ-Alt Boyutlarına Ait İstatistikler ve Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	51
Tablo 16: Sınıf Düzeyine Göre KARGEL-Alt Boyutlarına Ait İstatistikler ve Kruskal-Wallis Testi Sonuçları	52
Tablo 17: BÇÖ ile KARGEL Arasındaki İlişkiye Ait Spearman Korelasyon Katsayıları	53
Tablo 18: KARGEL'in Yordayıcılarına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	55
Tablo 19: Kariyer Uyumluluğu Alt Boyutunun Yordayıcılarına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	55
Tablo 20: Kariyer İyimserliği Alt Boyutunun Yordayıcılarına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	56
Tablo 21: Algılanan Bilgi Alt Boyutunun Yordayıcılarına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	56

SİMGELER VE KISALTMALAR

ADDT	Akılcı Duygusal Davranışsal Terapi
BÇÖ	Bilişsel Çarpıtma Ölçeği
BDT	Bilişsel Davranışçı Terapi
f	Frekans
KARGEL	Kariyer Geleceği Ölçeği
KYK	Kariyer Yapılandırma Kuramı
Max.	En Yüksek Değer
Min.	En Düşük Değer
N	Kişi Sayısı
P	İstatistiksel Anlamlılık
r	Spearman's Korelasyon Katsayısı
sd	Standart Sapma
Z	Z Puanı
\bar{x}	Ortalama
X_{ort}	Ortanca
%	Yüzde

BİRİNCİ BÖLÜM

I. GİRİŞ

1.1 Problem Durumu

Türk Dil Kurumu sözlüğünde kariyer kavramı, “bir meslekte zaman ve çalışmayla elde edilen aşama, başarı ve uzmanlık” diye belirtilmektedir (Türk Dil Kurumu [TDK], 2017). Kariyer gelişimi çocuk yaşlarda başlayıp bireyin yaşadığı hayatı süresince devam eden bir durumdur (Ginzberg, 1984; Super, 1990). Genellikle 15-18 yaşlarını içine alan ortaöğretim yılları, birey ve meslekler hakkındaki düşüncelere dayanarak, elde ettiği bilgilerden yola çıkarak geleceğe yönelik mesleki kararını oluşturmaya çalıştığı bir periyottur (Yeşilyaprak, 2013).

Birey yaşamı boyunca karar vermesi gereken birçok durumla karşılaşmaktadır. Karar vermesi gereken durumun özelliklerine göre birey yaşamını değiştirecek mesleki, sosyal, kişisel, eğitsel ve ekonomik kararlar alabilmektedir. Verilen kararların yaşam içerisindeki yerini çevresel koşullarla birlikte içinde bulunulan gelişim döneminin özellikleri de belirlemektedir. Bireyler, ergenlik dönemi içinde diğer dönemlere kıyasla karar verme becerilerini kullanmalarını gerektiren birçok durumla karşı karşıya kalmaktadır. Ergenler bir yandan arkadaş seçme, serbest zamanlarını değerlendirme etkinliklerini belirleme gibi konularda kararlar verirken diğer yandan da alan ve meslek seçimine yönelik karar verme sürecini yaşamaktadırlar (Mutlu, 2011)

Meslek algısı, bireyin yaşamında toplumda kendini sürekli ortaya koymasını sağlayan bir alan olarak yerini aldığı için, meslek seçimi, bireyin yaşamındaki önemli aşamalardan birisidir (Erden ve Akman, 2007).

Super ve Knasel (1981), kariyer uyumluluğunu değişen iş ve çalışma koşullarıyla mücadele etmeye hazır hale gelme olarak tanımlamıştır. Kariyer uyumluluğu, “kişinin var olan ile sonradan meydana gelecek olan mesleki gelişim sorumlulukları, meslekle

ilgili değişimleri, dönüşümleri ve kişisel travmalarla mücadele etmeye ve bireyin yararlanabileceği kişisel kaynaklara atıfta bulunan psikolojik bir yapıdır” (Savickas, 2002, s.149).

Kariyer uyumluluğu ile ilişkili iki önemli nokta vardır. 1) Danışanın karşı karşıya kaldığı çevre beklentileri. 2) Danışanın çevre beklentilerine cevap verme biçimi. Bu olgular; kişinin kariyerini oluştururken karşı karşıya kaldığı mesleki gelişim görevlerini ve bu görevleri bitirmek için kişinin verdiği uyum tepkilerini açıklamaktadır (Savickas, 1997).

Kariyer uyumluluğunu oluşturan başka bir değişken de kişilik özellikleridir (Savickas 2002, 2005). Mesleki kişilik, kişinin kariyer ile ilgili olan yeteneklerini, ihtiyaçlarını, değerlerini ve ilgilerini açıklamaktadır. Kişilik özellikleri, bir iş veya bir meslek içinde ortaya çıkmadan önce, oyunlar, hobiler, okuma, ders çalışma vb. aktivitelerde kendini gösterir.

Kişinin bakış açısını genişletmesi, kariyer uyumluluğunun psikolojik bir yapı olduğunun en önemli ispatıdır. Kariyer uyumluluğu bireyin mesleki gelişim sürecinde karşılaştığı, karşılaşma ihtimali olan görevleri ve bunlarla mücadele etmeye hazır hale gelme şeklinde açıklanır. Yani, meydana gelen farklı durumlara alışma aşamasıdır. Kariyerin temel anlamı ve onun oluşturulmasındaki temel dinamikler, benliğin tanımlandığı hikâyelerde ortaya çıkmaktadır (Savickas, 2005; Seligman ve Schulman, 1986; Wanberg, 1997).

Birey düşünce, duygu ve davranış süreçlerinin birbirleriyle olan etkileşimi içinde yer alır. Bilişsel davranışçı kuram, düşüncedeki çarpıklıklarla birlikte duyguların da anormal davranışı etkilediği görüşünü savunmaktadır. Diğer duygulara göre nispeten daha kolay ifade bulan öfke duygusu, benliği çok fazla olumsuz etkilemeden, karşıdakini, kendi benliğini korumaya ve savunmaya yöneltmektedir. Bu nedenle öfke duygusu, ilişkiler arası problemlere, boşanmaya, meslek hayatındaki işlevselliğin bozulmasına, fiziksel ve ruhsal sağlıkta önemli problemlere yol açabilmektedir (Martin ve Watson, 1997).

İnsanların duygu, düşünce ve değerleri onlar büyürken çevrelerinden etkilenecek oluşmaya başlar. Büyüme süreci boyunca bu duygu, düşünce ve değerler birbiri ile

ilişkili olarak kişilikte yerleşmeye başlar. Değerler ve tutumlar yaşamın diğer alanlarını etkilediği gibi mesleklerle ilgili düşüncelerimizi etkiler ve onlardan etkilenir. Bu bakımdan herhangi bir mesleği seçen kişilerin mesleğe yönelik düşünce, algı ve değerlendirmelerini bilmek önemlidir (Çakır, 2014).

Duygu ve davranışların oluşumunda düşünceler etkilidir ve düşüncelerin de çeşitli özellikleri vardır. Yerleşik düşünce türleri “akılcı düşünceler” ve “akılcı olmayan düşünceler” olarak sınıflandırılır. Akılcı olmayan düşüncelerin bir ögesi olan akılcı olmayan yorumlar gerçekliğin çarpıtılmasından oluşurlar ve “bilişsel çarpıtmalar” olarak tanımlanırlar (Köroğlu, 2012).

Sharf (2000), bireyin önemli inançlarının ya da şemalarının bilişsel çarpıtmalara neden olduğunu ve bilişsel çarpıtmaların bilginin işlenmesi sürecinin hatalı veya etkili olmadığı durumlarda ortaya çıktığını belirtmektedir (aktaran Mckay ve Fanning, 2005). Bilişsel çarpıtmalar, “ya hep ya hiç” tarzı kutuplaşmış düşünceler, aşırı genelleme, -meli,- malı şeklinde düşünme, küçümseme, abartma, kişiselleştirme, duygusal çıkarımlarda bulunma, öngöründe bulunma, olumluyu göz ardı edip olumsuz odaklanma, felaketleştirme, aşırı fedakarlık şeklinde gruplandırılmaktadır. Buna göre bireyin düşüncelerindeki hatalar diyebileceğimiz bilişsel çarpıtmalara müdahale edilmesiyle birlikte bireyin yaşama ve seçeceği mesleğe yönelik olumsuz algı ve tutumlarının da değiştirilebileceği düşünülmektedir (Çakır, 2014).

Gelecekte meslek seçimi yapacak olan bireylerin, mesleğe yönelik bireysel duygu, düşünce ve algıları, mesleğe yönelik genel algı ve düşüncenin oluşmasındaki en önemli faktörlerdendir. Bireyin yaşama bakış açısı ve mesleğe bakış açısı arasındaki ilişkiyi değerlendirebilmek için öncelikli olarak, bireyin mesleğe yönelik düşüncelerini ve değerlendirmesini belirlemek gerekmektedir. Bireyin düşüncelerinin duygu ve davranışlarını etkilediği varsayımından yola çıkıldığında algıların ve tepkilerin kaynağını saptamak ve bunlara müdahale etmek için olayları ve davranışları değil düşünceleri ele almak gerekmektedir. Kariyer danışmanlığı alanındaki çalışmalara bakıldığında, bireylerin ilgi, yetenek ve değerlere göre yönlendirildikleri görülmektedir. Halbuki, düşüncelerdeki hatalar olarak bilinen bilişsel çarpıtmaların, mesleğe yönelik bakış açısını, algıyı ve meslek performansını

etkilediği düşünölmektedir. Bireyin gelecekte seçmeyi planladığı ya da seçtiği mesleğine yönelik olumlu ya da olumsuz algının kaynağı hakkında bilgi vermesi açısından bilişsel çarpıtmaların tespit edilmesinin önemli olduğu düşünölmektedir. Akademik başarı ve demografik özellikler bakımından birbirinden farklı olan öğrenci gruplarında, bilişsel çarpıtmaların, kariyer geleceği algılarını nasıl etkilediğinin ortaya çıkarılması, kariyer danışmanlığı alanındaki bu boşluğu dolduracağı düşünölmektedir.

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, lise öğrencilerinin bilişsel çarpıtmalarının kariyer geleceği algılarını nasıl etkilediğinin incelenmesi amaçlanmıştır.

1.3 Problem Cümlesi

Lise öğrencilerinin bilişsel çarpıtmaları ile kariyer geleceği algıları arasında nasıl bir ilişki vardır?

1.3.1 Alt Problemler

1. Öğrencilerin bilişsel çarpıtmaları cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
2. Öğrencilerin bilişsel çarpıtmaları sosyo-ekonomik düzeye göre farklılaşmakta mıdır?
3. Öğrencilerin bilişsel çarpıtmaları babanın eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
4. Öğrencilerin bilişsel çarpıtmaları annenin eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
5. Öğrencilerin bilişsel çarpıtmaları sınıf düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
6. Öğrencilerin kariyer geleceği algıları cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
7. Öğrencilerin kariyer geleceği algıları sosyo-ekonomik düzeye göre farklılaşmakta mıdır?
8. Öğrencilerin kariyer geleceği algıları babanın eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

9. Öğrencilerin kariyer geleceği algıları babanın eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
10. Öğrencilerin kariyer geleceği algıları annenin eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
11. Öğrencilerin kariyer geleceği algıları sınıf düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
12. Öğrencilerin kariyer geleceği algıları, öğrencilerin bilişsel çarpıtmalarına göre farklılaşmakta mıdır?
13. Öğrencilerin bilişsel çarpıtmaları, kariyer geleceği algısını anlamlı olarak yordamakta mıdır?

1.3.2 Denenceler

1. Öğrencilerin bilişsel çarpıtmaları cinsiyete göre farklılaşmaktadır.
2. Öğrencilerin bilişsel çarpıtmaları sosyo-ekonomik düzeye göre farklılaşmaktadır.
3. Öğrencilerin bilişsel çarpıtmaları babanın eğitim durumuna göre farklılaşmaktadır.
4. Öğrencilerin bilişsel çarpıtmaları annenin eğitim durumuna göre farklılaşmaktadır.
5. Öğrencilerin bilişsel çarpıtmaları sınıf düzeyine göre farklılaşmaktadır.
6. Öğrencilerin kariyer geleceği algıları cinsiyete göre farklılaşmaktadır.
7. Öğrencilerin kariyer geleceği algıları sosyo-ekonomik düzeye göre farklılaşmaktadır.
8. Öğrencilerin kariyer geleceği algıları babanın eğitim durumuna göre farklılaşmaktadır.

9. Öğrencilerin kariyer geleceği algıları babanın eğitim durumuna göre farklılaşmaktadır.
10. Öğrencilerin kariyer geleceği algıları annenin eğitim durumuna göre farklılaşmaktadır.
11. Öğrencilerin kariyer geleceği algıları sınıf düzeyine göre farklılaşmaktadır.
12. Öğrencilerin kariyer geleceği algıları, öğrencilerin bilişsel çarpıtmalarına göre farklılaşmaktadır.
13. Öğrencilerin bilişsel çarpıtmaları, kariyer geleceği algısını anlamlı olarak yordamaktadır.

1.4 Sayıtlar

Yapılan çalışmaya katılan lise öğrencileri, kendilerine yönelik uygulanan ölçme araçlarındaki soruları içtenlikle cevaplamışlardır.

1.5 Sınırlılıklar

Bu çalışmanın verileri, 2016-2017 eğitim - öğretim yılında Samsun merkeze bağlı Tekkeköy ilçesinde bulunan Büyüklü Anadolu Lisesi ve Çarşamba ilçesinde bulunan Çarşamba Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören, 9. 10. 11. ve 12. Sınıfa devam eden 338 öğrenciden oluşmaktadır. Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören öğrencilerin, kariyer beklentilerinin daha yüksek olduğu düşünüldüğünden, bu liseler seçilmiştir. Bu nedenle araştırmada elde edilen bulgular aynı özelliği taşıyan bireylere genellenebilir.

Öğrencilerin bilişsel çarpıtmaları "Bilişsel Çarpıtma Ölçeği"nden aldıkları puan ile sınırlıdır. Öğrencilerin kariyer geleceği algıları ise "Kariyer Geleceği Ölçeği"nden aldıkları puan ile sınırlıdır.

1.6 Tanımlar

Bilişsel Çarpıtma: Bilgi işleme sürecinin yanlış veya etkili olmadığı durumlarda, ya hep ya hiç tarzı düşünme, seçici soyutlama, aşırı genelleme, kişiselleştirme, keyfi

çıkarsama, büyütme ve küçültme, felaketleştirme, zihin okuma ve olmalı ifadeleri tarzlarında karşımıza çıkan, düşüncelerimizdeki tipik hatalardır (Beck, 2001).

Akılcı Olmayan İnançlar: Kişilerin biyolojik ve sosyal geçmişinden bu yana tekrarlayarak alışkanlık haline getirdiği, kendileri hakkında geliştirdikleri, doğruluğunu koşulsuz, şartsız kabul ettikleri mantıksız düşünme şekilleridir (Corey, 1996).

Kariyer Geleceği Algısı: Kişinin kariyer uyumluluğu, kariyer iyimserliği ve kariyer seçenekleri ile ilgili bilgisinin olmasıdır (Rottinghaus, Day ve Borgen, 2005).

İKİNCİ BÖLÜM

II. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Bilişsel Davranışçı Yaklaşımlar

Bilişsel-Davranışçı terapi, son 20 yıldır psikoterapi alanında en yaygın kullanılan kuramlardandır. Bu terapi yaklaşımı, halen kullanılan psikoterapi ekollerinin eksikliklerine cevap verme ihtiyacından ortaya çıkmıştır. Psikoterapide düşünceler, beklentiler ve inançların ya da kişinin bakış açısının önemi önceden beri bilinmektedir. 1960'lerden sonra öğrenme ilkelerine, özellikle klasik ve edimsel koşullanmaya dayalı davranışçı teknikler kullanılmış fakat, bunların her türlü öğrenmeyi açıklamadığı görülmüştür. Bunun üzerine, sosyal öğrenme kuramcıları gözlem yoluyla öğrenmenin ve bilişsel psikolojideki kavramsal öğrenmenin önemini vurgulamışlardır (Savaşır, Soygüt ve Kabakçı, 2003).

Zaman içinde öğrenme kuramlarına dayalı olarak ortaya çıkan bu terapi çeşitlerinin çok yapılandırılmış, öğretici ve eğitsel nitelikler taşıdığı, teknikler kullanılırken tedavi ilişkisinin öneminin gözden kaçırıldığı görülmüştür. Bu sınırlılıklar davranışsal yaklaşımlardan bağımsız olarak iki akımın gelişmesine sebep olmuştur. Bunlardan birincisi, Ellis (1962) tarafından geliştirilen A-B-C modelidir (aktaran Marziller, 1980). Diğeri de, Beck (1963) tarafından geliştirilen modeldir (aktaran Marziller, 1980). Bu terapilerin incelenmesi, bu terapilerin ana ayırt edici unsurlarının, bilişin yorumlanması ve biliş üzerindeki yorum olduğunu göstermektedir. Bilişsel terapiler 'Bilişi' üç spesifik alanda yaygınlıkla kullanmışlardır. Bunlar, bilişsel olaylar, bilişsel süreç ve bilişsel yapılardır. Beck (1963), başından beri bilişsel olayların davranışçı yaklaşımın içinde olduğunu vurgulamaktadır (aktaran Marziller, 1980). Ancak, yeni yaklaşımlarda bilişsel olayların, danışanın düşünceleri ve duygusal problemleri ile olan ilişkisine daha çok odaklanılmaktadır. Ayrıca, Beck (1963) ve Ellis (1962) gibi bilişsel terapistler

terapinin amacını, davranışlardaki niceliksel değişmeden çok uzun dönemde temel bilişsel değişikliği sağlamak olarak görmekte-dirler (aktaran Marziller, 1980).

2.1.1 Beck'in Bilişsel Terapi Model

Bilişsel terapi, 1960'lı yılların başında Beck (1963) tarafından ABD'de geliştirilmiştir. Kısa süreli olan bir yaklaşımdır. Şimdiki zaman yönelimlidir. Yapılandırılmıştır. Terapide, hastanın yaşadığı probleme odaklanılır ve işlevsel olmayan düşünce ve davranışların değiştirilmesi üzerine çalışılır. Bu yaklaşımın, zaman içinde birçok psikiyatrik sorunun çözümünde etkili olduğu görülmüştür (Beck, 2001).

Beck'e göre (1963), yanlış ve işlevsel olmayan düşünce biçimini değiştirerek, doğrudan işlevsel olmayan duygu ve davranışlar değiştirilebilir. Beck'in (1963) bilişsel terapi kuramı, danışanlara, hatalı ve işlevsel olmayan bilişlerini nasıl tanımlayabileceklerini göstermektedir. Amaç, danışanların duyguları, davranışları ve çevrelerindeki olaylar üzerinde bilişlerin etkili olduğunun farkına varmalarını sağlamaktır. Beck (1963), düşüncelerin davranışın belirleyicileri olduğunu; bireylerin nasıl hissettiklerinin ve aslında ne yaptıklarının büyük oranda kişisel durum değerlendirmelerinden etkilendiğini belirtmektedir (Erok, 2013).

Bilişsel Terapi Modeli iki esasa dayanır:

1. Düşüncelerimiz, duygularımızı ve davranışlarımızı etkiler.
2. Davranışlarımız, düşüncelerimiz ve duygularımız üzerinde büyük etkiler gösterir.

Bilişsel terapi modeli, bilişleri iki başlık altında inceler: Otomatik düşünceler ve şemalar. Otomatik düşünceler en yüzeyde yer almaktadır. Ortada ara inançlar ve en derinde ise, temel inançlar biçiminde kurulan bu yapıya Beck (2001), 'Cognitive Triad' adını vermektedir. Bu kavram literatürde 'bilişsel üçleme-bilişsel üçgen' isimleri adı altında karşımıza çıkmaktadır (Uğur, 2013).

2.1.1.1 Bilişsel Şemalar

İnsanlar, olaylar ve ortam hakkındaki önemli inançlar ve varsayımlar bireylerin bilişsel şemalarını oluşturmaktadır. Şemaların başlangıcı, çocukluk dönemine

dayanmaktadır ve sürekli olarak bilişsel çarpıtmalarla desteklenmektedir. Bu şemalar, kalıcı özelliklerdir. Kişiler arası ilişki, büyük oranda ortak şemalara dayanmaktadır (Savaşır, Soygüt ve Kabakçı, 2003).

Şemalar, kişilerin bilgiyi bellekte saklamalarını sağlamaktadır. Bu şekilde, farklı duyu organlarından elde edilen bilgileri birleştirmelerini ve birbirleriyle ilişkili bilgileri hatırlayabilmelerini kolaylaştırmaktadır (Savaşır, Soygüt ve Kabakçı, 2003).

2.1.1.2 Bilişsel Çarpıtmalar (Cognitive Distortions Or Cognitive Errors)

Kişilerin önemli inançları ya da şemaları bilişsel çarpıtmalara sebep olmaktadır. Erken çocukluk dönemlerinde bilgi işleme sürecinde görülen yanlışlar, oluşan bilişsel şemaları desteklemektedir. Daha sonra bilişsel çarpıtmalar ise, bilgi işleme sürecinin hatalı ya da etkili olmadığı durumlarda açığa çıkmaktadır. (Sharf, 2000).

Bilişsel çarpıtmaların başlıca özelliklerine aşağıda yer verilmiştir.

Keyfi Çıkarılma: Destekleyici deliller olmadan, hatta gerçekte tersine deliller olduğu durumda bile belli bir sonuca ulaşmaz (Köroğlu ve Türkçapar, 2009).

Seçici Soyutlama: Bir durumun özel olarak seçilerek belli bir ayrıntısının algılanması, diğer önemli özelliklerinin göz ardı edilmesini ifade etmektedir (Savaşır, Soygüt ve Barışkın, 2009).

Aşırı Genelleme: Birkaç olumsuz olaya göre bir yargı oluşturmak ve o anki durumun çok ilerisinde bir değerlendirme yapmak şeklindedir (Güven, 2005).

Büyütme ve Küçültme: Bireyin bir olayı değerlendirirken iyi ve güzel yanları görmezden gelmesi, olayın kötü yanlarını öne çıkarması olarak ifade edilmektedir (Köroğlu, 2012).

İkili (hep ya da hiç biçiminde) Düşünme: Siyah beyaz düşünme, çift kutuplu düşünme olarak da adlandırılmaktadır (Beck, 2001). Düşünceler iki kutupta değerlendirilir, ortası yoktur. Hatalara karşı esneklik yoktur. Küçük bir hata, başarısızlık düşüncelerini barındıran bir çarpıtmayı içerebilmektedir (Dozois ve Beck, 2008).

Kişiselleştirme: Sıkıntılı bir durum içerisindeki kişiler, yoğunlukla kendilerine ve kendi ruhsal sıkıntılarına aşırı düzeyde yoğunlaşırlar. Bundan dolayı olumsuz bir olay meydana geldiğinde, bunun, dışlandıkları veya suçlandıklarından dolayı olduğunu düşünmektedirler. Örneğin, çocuğu sınavda başarısız olan bir anne “ben kötü bir anneyim” sonucuna ulaşabilir (Köroğlu ve Türkçapar, 2009).

Felaketleştirme: Felaket tellallığı olarak da bilinir. Olumsuz durumlara odaklanarak olayları olumsuz yönde abartmaktır (Varcoralis ve Halter, 2010). Kişi hep olumsuzu yönelir.

Zihin Okuma: Bireylerin, diğer insanların zihninden geçen düşünceleri bildiğine ve kendi zihninden geçenlerin ise diğer insanlar tarafından bilindiğine inanmasıdır (Köroğlu ve Türkçapar, 2009).

Olmalı İfadeleri: Bu düşünce şekline -meli, -malı düşünme biçimi de denir. Bireyin, kendisinin ve başkalarının nasıl davranması gerektiği ve dünyanın nasıl olması gerektiği konusunda değişmez (katı) kuralları vardır. “Tüm insanları memnun etmeliyim” ifadeleri bu bilişsel çarpıtmaya örnek verilebilir (Köroğlu ve Türkçapar, 2009).

2.1.1.3 Bilişsel Üçlü

Beck’in (2001), bilişsel terapi modeli, bilişsel süreçlerin bireylerin duygusal problemlerinde etkili bir faktör olduğunu ileri sürmektedir. Bilişsel üçlü, kişilerin olayları algılamasında, yorumlamasında ve kendi düşünme süreçlerinin belirlenmesinde etkili olmaktadır. Aynı zamanda kişinin kendisi, geleceği ve yaşadıkları ile ilgili bilişsel düşünme biçimlerinden oluşmaktadır (Bilgin, 2004; Savaşır, Soygüt ve Kabakçı, 2003).

Bilişsel üçlünün oluşumu üç basamakta gerçekleşir. İlk basamakta birey kendisini eksik, işe yaramaz biri gibi görür. Olumsuz yaşantılarının sebebinin psikolojik, geleneksel ve fiziksel bozukluklarından kaynaklandığını düşünür. Bu bozukluklar nedeniyle, kendisinin önemsiz ve istenmeyen birisi olduğunu algılar. İkinci basamakta yaşadıklarını olumsuz olarak değerlendirir. Üçüncü aşamada ise geleceğine ilişkin negatif (olumsuz) beklentiler oluşturur (Bilgin, 2004).

2.1.1.4 Otomatik Düşünceler

Otomatik düşünceler, zihnin işleyişini gösteren sözel veya imgesel bölümlerdir. Bu düşünceler, kendiliğinden ve birdenbire ortaya çıkarlar. Genellikle fark edilemezler. Bu düşüncelere eşlik eden duygular fark edilir. Otomatik düşünceler, anlamlarına göre belli duygularla iç içedir. Konuşma dilinde olduğu gibi değıllerdir, bilinçte olmaları sebebiyle kısa ve uçuşan bir yapıları vardır. İnsan zihninde hızlı bir şekilde akan anlam kümeleridir (Türkçapar, 2014).

2.1.1.5 Ara İnançlar

Genellikle kalıplaşmış tutumlar, kurallar ve sayılıtlardan oluşmuştur. Gelişimi temel inançlardan etkilenir. Bu inançlar, kişinin bir durumu nasıl algıladığını etkilemektedir. Bu algılar ise, düşünceleri, duyguları ve davranışları belirlemektedir (Beck, 2001).

2.1.1.6 Temel İnançlar

Kişinin bireysel ve çevredeki bilgiyi nasıl düzenleyeceğini belirler. Kişinin kendisi, diğlerleri ve çevreyle ilgili temel varsayımlarını içerir. Bireyin geçmiş yaşantı ve deneyimleri sonucunda oluşmuş bilişsel yapılarıdır (Koroğlu, 2009).

Temel inançlar, en derindedir. Katı, aşırı genelleyici ve değışime karşı direnç gösteren zihinsel yapı taşlarıdır (Uğur, 2013).

2.1.2 Ellis'in Akılcı Duygusal Terapi Modeli

Bilişsel yaklaşım adı altında incelenir. Ellis'in akılcı duygusal modeli (1962), yaygın olan bazı bilişsel duyarlılıklara dikkat çekerek psikopatolojiye daha genel bir yaklaşım sağlar (Ergin, 2013).

ADDT'de, düşünce, duygu ve davranışların birbirinden etkilendiğı düşünölmektedir. Bireylerin, bilişsel, duygusal ve davranışsal boyutlarından birinin değıştirilmesi halinde diğler boyutların da hemen değışebileceğı öne sürölmektedir. Bu nedenle terapi sürecinde, düşünceyle sağaltım amaçlanmaktadır. Amaç, bireye sıkıntının

kaynağının akılcı olmayan düşünceler olduğunu kanıtlamak, akılcı olmayan düşüncelerini terk etmesi sağlanarak yerine, akılcı düşünceler koymak ve sonuç olarak ona mantıklı (akılcı) bir dünya görüşü kazandırmaktır (Doğan,1995).

2.1.2.1 Akılcı ve Akılcı Olmayan İnançlar

ADDT, ABC yönteminden yola çıkarak, düşüncelerin duyguları belirlediğini ve insanların duygusal problemlerinin temelinde de akılcı olmayan inançların yer aldığını belirtir. İnsanların gerçekleşmesi mümkün olmayan, mükemmeliyetçi ve özellikle de onaylanmaya yönelik arzu ve hedefleri bireylerde ciddi psikolojik rahatsızlıkların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Mantıklı olduğu kabul edilen, başarılı ve iyi eğitilmiş insanlar da, ara sıra akılcı olmayan inançlar etkisine girebilmektedir (Kaya, 2010).

Akılcı inançlar, esnek ve bireylerin belirledikleri hedeflere ulaşılmasını engellemezken; akılcı olmayan inançlar esnek değildir ve zorunluluklar olarak ifade edilmektedir. Bireyin temel hedeflerinden sapmasına ilişkin duyguların (depresyon, öfke, anksiyete, suçluluk vb.) oluşmasına neden olurlar (Yıkılmaz, 2009).

Bireyler akılcı olmayan inançlarını yaşamın erken dönemlerinden itibaren hayatlarında yer alan önemli kişilerden öğrenirler. Ayrıca bireyler akılcı olmayan inançları kendi kendilerine de yaratırlar. Daha sonrasında bu akılcı olmayan inançlar bireyler tarafından yararlı olarak düşünülerek tekrarlanmakta ve alışkanlık haline getirilmektedirler. Bu nedenle akılcı olmayan inançları devam ettiren etken ilk öğrenmelerden çok bireyin bu inançları kural ve alışkanlık edinmesidir (Yıkılmaz, 2009).

2.1.2.2 Akılcı Olmayan İnançlar

Akılcı olmayan inançların ruh sağlığı üzerindeki etkisi ADDT 'nin çalışma alanını oluşturmaktadır.

Akılcı olmayan inançların yaygın olarak görülen bazı özellikleri aşağıda özetlenmiştir.

Talepkarlık: Bireyin emredici, baskıcı bir biçimde arzularının doyurulması konusunda ısrarcı olmasıdır.

Aşırı genelleme: Burada, “herhangi bir özellik bir bütünün kendisidir” inancı vardır. Bu durum, bütün nitelikleri görmeden bütün hakkında hüküm vermeye neden olmaktadır.

Kendini dereceleme: Kendini derecelemenin üç olumsuz etkisi vardır. Zamanı ve enerjiyi boşa harcamak, tutarsızlık eğiliminde olmak ve mükemmeliyetçi davranarak davranışlarda ciddi karmaşıklıklara sebep olmak.

Durumu kötüleştirme: İstenilen bir şeyin olmaması çok korkunç bir şeydir. Bu durum, duygusallığı artırarak “akılcı problem çözme” kapasitesini engellemektedir.

Yükleme hataları: Kendimizin ve diğerlerinin davranışlarının sebeplerini ve sonuçlarını çevresel ve içsel faktörlere yüklemektir (Göller, 2010).

2.2 Kariyer Kavramı

Kariyer, yaşam boyu devam eden iş/işler dizisi veya seçilmiş olan meslek dalında ilerlemek, yaptığı işin karşılığını para kazanarak, daha fazla sorumluluk alarak saygınlık elde etmek olarak tanımlanmaktadır (Parlak, 2016).

Super (1980) kariyeri, bireyin tüm yaşamı boyunca oynadığı rollerin bir sırası ve kombinasyonu (combination) olarak tanımlamıştır (aktaran Yeşilyaprak, 2011). Kariyer sürecinde bireyin meslek öncesi- meslek icrası- meslek sonrası görevleri bulunmaktadır. Aynı zamanda, boş zaman faaliyetlerini de içine alan toplumda üstlendiği tüm roller, bu sürece dahildir ve bir meslek seçmek, herhangi bir mesleğe girmek ya da bir meslekten ayrılmak kariyer sürecini sona erdirmez (Yeşilyaprak, 2011).

Merdan’a (2011) göre kariyer kavramı, bireyin hem iş hayatı hem de sosyal hayatıyla ilgili konuları içine alır. Yaşamımızın her bölümünde bizimle ilerleyen ve sürekli gelişme gösteren geniş kapsamlı bir kavramdır.

Kariyerle ilgili çeşitli tanımlara rastlanmaktadır. Fakat tanımların ortak noktalarına bakıldığında, kariyer kavramının en temelinde, kişinin iş ile ilgili pozisyonlarda

ilerlemesi, örgüt basamaklarını yukarı doğru tırmanması olarak görülmektedir (Bayram, 2008).

2.3 Kariyer Gelişimi

Kariyer gelişimi uzun ve karmaşık bir yoldur (Dölek, 2008). Kariyer gelişimi kişinin; kariyer döngüsünü oluşturmaya, karar verme stratejisine, yaşam rollerine ve bu rollere uyumuna, değerlerine ve benlik kavramlarına yer verir (Herr, Cramer ve Niles, 2004).

Özyürek (2008); kariyer gelişim kuramlarının, kişilerde meslek düşüncesinin oluşması ve gelişmesinin nasıl olduğunu, mesleki tercih ve kararlarının oluşma süreçlerini ve yapılan tercihi etkileyen faktörlerle birlikte; bu süreci açıklamayı amaçlayan görüşler olduğunu belirtmiştir. Kariyerin bu gelişim sürecini dönemlere göre açıklayan kuramlar bulunmaktadır.

2.3.1 Super'ın Kariyer Gelişim Kuramı

Super ve Hall (1978) kariyeri, yaşam boyunca bireyin bulunduğu durumların sıralaması olarak belirtmektedir. Super'a (1980) göre; kişi ile çevresinin etkileşimi sonucunda oluşan benlik, bireyin kariyer seçimine etki etmektedir. Benlik kavramı, kişinin yetenekleri ile fiziksel özelliklerinin bir karışımı olarak tanımlanabilir. Kariyer seçimi ise, kişinin benliği ile sosyo-ekonomik faktörlerin birleşmesi olarak görülmektedir.

Super (1957) genellikle kendi görüşünün birçok sayıda, ilgili denenceleri içeren bir teori olduğunu ve sonuç olarak bütün halinde olan teorinin ortaya çıkmasını umut ettiğini ifade etmiştir (aktaran Brown, 2003). Bu kuramı oluşturma sürecinde, öncelikle 10 temel hipotez belirlemiş, daha sonra, iki hipotez daha eklemiştir.

Bu kuramda, Super'ın (1957) 14 temel varsayımından söz edilmektedir (Super ve Bachrach, 1957).

1- Kişilerin, gereksinimleri, becerileri, kişilikleri, ilgileri, değerleri, nitelikleri ve benlik kavramları farklılık gösterir.

2- Kişiler kendilerine (kişisel niteliklerini) uyan meslekleri tercih etmektedirler.

3- Mesleklerin her biri farklı bir kişilik niteliğine ve farklı bir beceriye ihtiyaç duyar. Birey için birçok meslek uygun olabilir. Her bir meslek için de farklı farklı kişiler uygun olabilir.

4- Mesleki seçimler ve yeterlilikler, benlik algılarıyla, zamanla ve tecrübeyle değişebilmektedir.

5- Değişim sürecinde; büyüme, inceleme, yerleşme, sürdürme ve ayrılma olarak isimlendirilen bir dizi yaşam aşamaları bulunmaktadır.

6- Kariyer yapısının doğası kişinin karşına çıkan fırsatlarla belirlenmektedir. Bunlar; bireyin ailesinin sosyo-ekonomik seviyesi, zihinsel yeteneği, eğitimi, becerileri, kişisel özellikleri ve kariyer olgunluğudur.

7- Kişinin hazır bulunuşluk düzeyi, çevrenin ve bulunulan kariyer aşamasının gereklilikleriyle mücadele edebilmesine bağlıdır (yani bireyin kariyer olgunluğuna bağlıdır). Kariyer olgunluğu ise, fiziksel, psikolojik ve sosyal özelliklerin bir toplamıdır; psikolojik olarak hem bilişsel hem de duygusal özelliktedir.

8- Kariyer olgunluk teorik bir yapıdır. Kariyer olgunluğu işlevsel olarak tanımlamak, zekâyı tanımlamak kadar zordur.

9- Yaşam aşamalarındaki gelişimsel süreç, beceri ve ilgilerin olgunlaşması ile gerçeği değerlendirme yeteneği ve benlik algısının gelişimine kılavuzluk edilebilmektedir.

10- Kariyer gelişimi süreci, mesleki benlik algısının oluşturulması, geliştirilmesi sürecidir. Ayrıca benlik algısının bir uzlaştırılması, birleştirilmesi sürecidir.

11- Rol yapma ve dönüt ile öğrenmeler; birey ile sosyal faktörler arasındaki ve benlik algıları ile gerçeklik arasındaki sentez ve uzlaşma sürecidir.

12- Kişinin yetenek, ihtiyaçlar, değerler, ilgiler, kişilik özellikler ve benlik algılarının yeterliklere erişme derecesi; bireyin iş doyumunu ve hayat doyumunu etkiler.

13- Kişilerin benlik algılarını oluşturabildikleri seviye ile işten aldıkları doyumun derecesi orantılıdır.

14- İş ve meslek, çoğu kadın ve erkekte kişilik örgütlenme için odaklanmalarına imkân vermektedir.

Yaşamın ilk yıllarında kariyer gelişimi homojen ve yaşa bağlı bir süreçtir. Bu dönemde birçok kişi, bir eğitim kurumuna devam etmektedir. Dolayısıyla, çocukluk ve ergenlik döneminde olan kişiler için kariyer kararı verme ile ilgili olan kariyer olgunluğu kavramından bahsedilmektedir. Yetişkinlik çağındaki kariyer gelişimi ise; farklılıklar göstermektedir. Bu durum, yaşla direkt ilişkili bir durum da değildir. Bu dönemde kariyer gelişimi, değişen mesleki fırsatlar ve yaşam rolleri ile ilgilidir. Bu nedenle yetişkin bireyler, farklı kariyer gelişim basamaklarına tekrar geri de dönebilirler ya da devam da edebilirler. Çünkü yetişkinlik çağındaki, kariyer gelişimi farklı özelliklere sahiptir. Bu durum, kariyer uyumu kavramı ile açıklanmaktadır.

Super (1990), insanların hayat boyunca beş gelişimsel aşamadan geçtiklerini belirtmektedir. Bu “beş yaşam aşaması” kişinin kariyer gelişimini ve kariyer seçimlerini etkilemektedir. Bu dönemler;

Gelişim evresi: 0-14 yaşlarını kapsar. Bu evrede, kişi, benliğini önce ailede daha sonra da okuldaki rol modeller ile oluşturmaya başlar. Sosyal ortam, çocukların iş ve mesleklerle ilgili bilgi edinmelerini sağlayarak, çocukların rol modelleri haline gelebilmektedirler (Ünsal, 2014).

Keşif evresi: Netleşme, belirginleştirme ve uygulama aşamalarını kapsar. 14–24 yaş aralığındadır. Kişilerin, kariyer keşfi dönemi olarak ifade edilir (Kopala ve Keitel, 2003).

Kuruluş evresi: 25-44 yaş aralığını kapsar. Durulma, sağlamlaştırma ve ilerleme, bu evrenin alt evreleridir.

Koruma evresi: 45–65 yaş aralığını kapsar. Bu dönemde kişi elde etmek istediği birçok şeyi artık gerçekleştirmiştir (Kopala ve Keitel, 2003).

Çekilme evresi: Azaltma, emeklilik planı ve emeklilik yaşamı olarak belirlenen alt evrelerden oluşur (Ünsal, 2014). Zaman içinde iş ile ilgili sorumluluklar azaltılır ve iş, daha genç olan bireylere bırakılır (Kopal ve Keitel, 2003).

Super'ın kuramının (1984) ana bileşenleri şunlardır:

Yaşam Alanı: Özellikle 1980'li yıllarda sosyal değişikliklerle ilgili kariyer danışmanlarının işteki sorumluluklara verdikleri önem kadar, eve, okula, işe ve çevredeki tüm rollerin etkileşimine de önem vermelerini önermektedir. Bundan dolayı, “yaşam rolleri” kavramı, Yaşam Boyu-Yaşam Alanı kuramının çok önemli bir yerinde bulunur (Super, 1984).

Benlik Kavramı: Super (1984), kuramını ikinci kez gözden geçirirken, benlik kavramının kariyer gelişimi üzerindeki etkisini araştırmıştır. Benlik kavramı ile ilgili, “öz-yeterlik” ve “benlik saygısı” kavramlarını incelemiştir (Savickas, 1997).

Kariyer Olgunluğu ve Kariyer Uyumluluğu: Super'ın (1983), kariyer gelişim kuramına yaptığı en önemli katkılarında birisi, ergenlere yönelik oluşturduğu, kariyer olgunluğu modelidir. İlk olarak Super (1983), bu kavramı “mesleki olgunluk” olarak açıklamıştır. Super (1983), kariyer olgunluğunun beş bölümü içerdiğini belirtmektedir. Bunlar; 1) Planlılık, 2) Keşfetme, 3) Bilgi Toplama, 4) Karar Verme, 5) Gerçekliğe Uyum'dur.

Super ve Knasel (1981), daha sonra kavram üzerinde yaptıkları araştırmalarında, ergenler için “kariyer olgunluğu” kavramının yerine, yetişkinlikte “kariyer uyumluluğu” kavramının olması gerektiğini söylemişlerdir. Savickas (1997), kuramın, parça parça yapısının fazla olduğunu ve bu karışık yapısının da kariyer gelişimi sürecinin rahat bir şekilde anlaşılabilmesini güçleştirdiğini belirtmiştir. Bu iki kavramın “Kariyer Uyumluluğu” olarak birleştirilmeleri gerektiğini belirtmiştir. Savickas (1997), “kariyer uyumluluğu” kavramını, Super'ın (1983) fikirleri üzerine oluşturduğu, “Yapılandırmacı Kariyer Kuramı (KYK)'nın merkezi noktasına oturtmuştur.

2.3.2 Hall ve Mansfield'in Kariyer Gelişim Kuramı

Hall ve Mansfield (1975), Maslow'un (1968) ihtiyaçlar hiyerarşisinden yola çıkmışlardır. 3 kariyer gelişim basamağı tanımlamışlardır. Bunlar; 20-34 yaş arasını kapsayan erken kariyer, 35-49 yaş arasını kapsayan orta kariyer ve 50 yaş ve üstünü kapsayan geç kariyer basamaklarıdır.

Hall ve Mansfield (1975), bu üç basamağı, Super'ın (1957) gelişimsel kariyer aşamalarıyla ilişkilendirip incelemişlerdir. Bu basamaklar, hayat boyu devam eden kariyer gelişim sürecini anlatmaktadır (Super ve Hall, 1978).

2.3.3 Levinson'nun Kariyer Gelişimi Kuramı

Levinson (1986), yetişkin gelişimi ile ilişkili yaptığı ilk araştırmalarda Erikson'un ego gelişim basamakları kuramından yola çıkmıştır. Buradan hareketle, erkeklerin yaşamını gözlemlemiştir. Daha sonraki yıllarda ise kadınların yaşamını da gözlemlemiştir ve yetişkin gelişimi ile ilgili üç boyuttan bahsetmiştir. Bunlar; yaşam rotası ve yaşam döngüsü, bireysel yaşam yapısı ve yetişkin gelişimidir (Levinson, 1986). Levinson, bu kavramlara göre, kariyer ile ilgili gelişim dönemlerinden bahsetmiştir.

Yaşam Rotası ve Yaşam Döngüsü: Levinson (1986), yaşam döngüsünü, yaşam rotasının daha ötesinde tanımlanamaz ve kavramlaştırılmaz bir şey olarak görmektedir. Yaşam döngüsü, her insanın yaşamı süresince aynı aşamalardan geçmesi olarak açıklanmaktadır. Sabit olmayan bir süreçtir. Üç Bölümden söz edilmektedir.

1. Çocukluk ve ergenlik dönemini içine alan başlangıç bölümü
2. 65 yaşla başlayan son bölüm,
3. Bu iki bölüm arasında, sınırları olmayan bir zaman kesiti içindeki yetişkinlik dönemi.

2.3.4 Greenhous, Callanan ve Godshalk' ın Kariyer Gelişim Kuramı

Greenhous, Callanan ve Godshalk (2010), kariyer gelişiminin beş aşamadan meydana geldiğini belirtmişlerdir.

1. Meslek Seçimi - İşe Hazırlık Aşaması: 0-25 yaş arasını kapsar. Bu dönemin en belirgin özellikleri; mesleki benlik algısı, diğer olası meslekleri belirlemek, öne çıkmış olan mesleki seçimlerini geliştirmek ve bunlarla ilgili eğitim fırsatlarını değerlendirmek.

2. *Örgüte Giriş Aşaması*: Eğitim süresinin bitimine göre değişir. Genellikle 18 ile 25 yaş arasını kapsar. İş kurumlarından iş teklifi alması ve kişinin kendisinin tek başına varamayacağı doğru bilgiyi içeren en uygun işi seçmesi, bu aşamanın ana görevleridir. Kişiler, meslek seçimi kararı verirken eksik ve gerçeklikten uzak bilgiler kullanmaktadırlar. Bundan dolayı da, kendilerine göre haklı oldukları nedenler vardır. Bu nedenlerin başında, işe alım sırasında, şirketlerin kendi seçeneklerine ilişkin gerçekçi olmayan bilgilendirmelerinden kaynaklı, kişilerin şirket ve sektöre yönelik geliştirdikleri klişeler ve önyargılar ile iş deneyiminin olmamasından kaynaklanan bilgi eksikliği gelir.

3. *Erken Kariyer Aşaması - Kuruluş ve Başarı*: 25 ile 40 yaş arasını kapsar. İş yerinde uzmanlaşılacak ve kabul görülen aşamadır. Bununla birlikte, bireyin içinde bulunduğu grubun/şirketin iş değerlerini kabul etmeyi beklediği bir zaman dilimidir. Kişiler, yeni bir işte/şirkette, yeni bir işe başladığında, birtakım beklentiler içindedir. Kişilerin beklentileri ile, işin/şirketin beklentileri birbirine uygunluk göstermediğinde, bireyler farklı işlere giderler. Öte yandan, kişilerin beklentileri ile içinde buldukları işin/şirketin beklentileri birbirine uygunluk gösterirse, kişiler daha fazla biçimde bağlılık, motivasyon ve birliktelik duygusu göstermektedirler.

4. *Orta Kariyer Aşaması*: 40 ile 55 yaş arasını kapsar. Bu dönemde kişiler, erken kariyerlerini ve de erken yetişkinlik dönemlerini yeniden değerlendirirler. Aynı zamanda, umut ettiklerini ve seçimlerini tekrar yapılandırıp, orta yetişkinlik dönemine uygun hale getirirler.

5. *Geç Kariyer Aşaması*: 55 yaş ve sonrası kapsar. Bireylerin işteki verimlilikleri bu dönemde düşmeye başlar. Kişiler, kendilerini emekliliğin etkilerine hazırlamaya başlarlar.

Greenhous, Callanan ve Godshalk (2010), kısaca kişiye ait demografik özellikleri kullanarak, beş kariyer aşamasından ve bu aşamalardaki gelişimsel görevlerden bahsetmişlerdir.

2.4 Kariyer İyimserliği

İyimserlik, Scheier, Carver ve Bridges (1994) tarafından, “bir kişinin gelecekte olumlu sonuçlar elde edeceğine dair genel olarak olumlu beklentiler içinde olması” biçiminde tanımlanır. İyimserlik eğilimi ise, bu durumun bireye ait bir özellik durumu olmasıdır. Geleceğe dair, olumlu beklentiler ve olumlu duygular içinde olma durumudur (Crane ve Crane, 2007).

İyimser olan kişiler, bilgi gösterme sürecinde daha esnek oldukları için, yeni pozisyonlara dahi iyi konsantre olabilmektedirler. Diğer yandan, kötümser kişiler, bir hedefe varma yolunda, üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirme konusunda daha başarısız olabilmektedirler (Rottinghaus, Day ve Borgen, 2005).

Peterson (2000), bireylerin sahip oldukları iyimserlik boyutunu az ve çok olarak iki türlü değerlendirmiştir. *Az iyimserlik* olumlu sonuçlara dair belirli beklentileri içerir. *Çok iyimserlik* ise daha büyük ve daha az belirgin olan beklentileri içerir. İyimserliğin yapılan bu ayrımı, iyimserliğin değişik soyut seviyelerde tanımlanabileceğini ve aynı zamanda, iyimserliğin düzeyine bağlı olarak da değişik işlevleri olabileceğini gösterir.

Scheier ve Carver’a (1987) göre, kariyer iyimserliği, bazen, zor zamanlarda bile, kariyer planına ilişkin beklentilerin gerçekleşmesinin imkansız görünmesine rağmen, kariyer geleceğine ilişkin pozitif bir bakış açısında olmaktır. Dolayısıyla, kişinin hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik gayret içinde olmasıdır.

2.5 Yapılandırmacı Kariyer Kuramı ve Kariyer Uyumluluğu

Kariyer danışmanlığı hedeflerinden birisi, danışanların mesleki hedeflerini fark etmelerinde, geleceğe yönelik planlama yapmalarında ve erişmeyi planladıkları amaçları konusunda kişilere yardımcı olmaktır. Kariyer danışmanlığı geleceğe yöneltmiş olup danışanların kuvvetini vurgular özelliğindedir. Gelecekteki hayata güvenle bakmak, geleneksel olarak sağlıklı kişiliğe sahip bireyin özelliğidir (Rottinghaus, 2009). Erdoğan-Zorver (2011), kariyer geleceğine yönelik kariyer uyumundan bahsetmektedir.

Kariyer Yapılandırma Kuramı (KYK), Savickas (1997) tarafından geliştirilmiştir. Kariyer gelişiminde yapılandırmacı ve bütüncü etkenlerin görevlerini anlayabilmek için önemli katkı sağlamaktadır (Yeşilyaprak, 2011).

Savickas (1997), KYK'yı zamanla diğer bazı kuramların etkisi altına girerek ve bu kuramlardan yararlanarak oluşturmuştur. Super'ın (1982) gelişimsel kuramından ve McAdams'ın (1995) fikirlerinden etkilenmiştir (aktaran Yeşilyaprak, 2011). McAdams (1995) kişiler arasındaki farklılıkta üç düzeyden bahsetmiştir (aktaran Yeşilyaprak, 2011). Bunlar; (1) doğuştan gelenler; kişisel özellikler, (2) yaşantıların durumları; bireysel olarak dikkate alınan bağlam ve sorunlar ve (3) kimlik problemi; bireysel öykülendirme şeklinde belirtilmektedir (Yeşilyaprak, 2011).

Yaşam temaları, mesleki kişilik ve kariyer uyumu kavramları, KYK'nın temel bileşenleridir.

Mesleki Kişilik: Sosyal yapılandırma kuramına göre, kişilerin ilgi ve diğer özellikleri, dinamik ve devamlı değişen bir yapıdır. Bundan dolayı, kişilerin kendilerini algılamalarının değiştiğine dikkat edilmeli ve testler, kişilerle ilgili varsayımlar önermek şeklinde kullanılmalıdır (Ömeroğlu, 2014).

Kariyer Uyumluluğu: “Mesleki kişilik” şekilleri, kariyer kavramının meslek ile ilgili olan kısmını vurgulamaktadır. Buna karşın “Kariyer Uyumluluğu”, kişilerin çevresiyle iletişim içindeyken ve iş ile ilgili kariyerlerini oluştururken kullanmış oldukları başa çıkma stratejileridir. Sonuç olarak, “Mesleki Kişilik Kariyeri” neyin oluşturulduğuna odaklanırken, “Kariyer Uyumluluğu”, bireyin kendi kariyerini “ne şekilde” yapılandığına önemsemektedir (Kalafat, 2014).

Savickas'a (1997) göre kariyer uyumluluğu, bireyin ilerideki hayatının kariyerini öngörebilmesi, karşılaşılabilecek problemlerle etkin olarak mücadele edecek beceriler üretmesi şeklindedir (aktaran Ömeroğlu, 2014). Kişi, bu problemleri doğru tahmin etme oranı yüksekse, bu problemlere çözümler bulabilirse, yeni kariyerlerine adaptasyonu da o kadar rahat olur. (Ömeroğlu, 2014).

Savickas (1997) kariyer uyumunun üç temel yapıdan oluştuğunu belirtir. Bunlar;

- Planlama tutumları

- Kendini ve çevreyi keşfetme,
- Karar verme bilgililiği'dir.

Bunlar, daha ayrıntılı analiz edildiğinde altı alt boyut ile karşılaşmaktadır

Öz farkındalık; kariyer planlamasıyla ilgili bireyin kendisinin ve bireysel özelliklerinin farkında olma durumudur.

Mesleki farkındalık; kişinin iç dünyasını ve işe girme yönelimlerini anlayabilme, ekonomi haberlerini ve kendisiyle ilgili gelişmeleri takip edebilmesidir.

Destek; bireyin ailesi ile çevresinin desteğini anlaması ve anlaşıldığını hissetmesidir.

Kontrol; bireyin tercihleri ile seçimlerinde denetimi sağlayabilmesidir.

İş-yaşam dengesi; bireyin iş hayatı ile sosyal hayatı arasındaki dengeyi sağlayabilmesidir.

Kariyere geçiş dönemine güven; mesleğe geçiş aşamasındaki kişiler için, iş hayatındaki değişikliklere karşı dayanıklı olma ve değişikliklerle mücadele konusunda özgüvenin yüksek olmasıdır.

Savickas'ın (1997) kariyer uyumu ile ilgili tanımına bakıldığında; bireyin gelecekteki kariyer durumuyla ilişkili tahminler yürütebilmesi, karşılaşacağı olumsuzlukları etkili bir şekilde aşabilecek mücadele stratejilerini geliştirmesini önemseydiği görülmektedir. Kişilerin bu problemleri öngörebilme yeteneği ne kadar yüksekse ve ne kadar bu problemlere gerçekçi çözümler üretebilirlerse yeni amaçlarına adaptasyonları da o kadar rahat olabilmektedir (Ömeroğlu, 2014).

Yaşam İlkeleri; Kariyer davranışlarının sebepleri üzerine odaklanan öykü oluşturma kavramıdır. Mesleki kişilik ve kariyer uyumunun farklı olarak çalışması, dinamik kariyer yapılandırması ve bir bütün içinde diğer kavramlarla birleştirilmesi bakımından uygun değildir (Yeşilyaprak, 2011).

İş yaşamının subjektif algılamalarına odaklanan, Kariyer Yapılandırma Kuramının öyküsel (narrative) bileşenleri, mesleki davranış ile ilgili “niçin”leri ortaya çıkarmaya çalışır. Bireyin anlamlı seçimler yapmasında ve mesleki rollere uyum

sağlamak için kullandığı kişisel ilkeleri ortaya çıkarmasında kariyer öyküleri işe yarar (Savickas, 2002, 2005).

Yaşam hikâyeleri, mesleki kişilik ve kariyer uyumunu anlamlı kılan sürekliliğin önemli bir köprü elemanıdır. Kariyer hikâyeleri, kişinin geçmiş yaşantısında kendisini nasıl algıladığını, şu an bulunduğu halini ve gelecekte ise hangi durumda olacağını planladığını gösterir (Savickas, 2002, 2005).

2.6 Yapılan Çalışmalar

2.6.1 Türkiye'de Yapılan Çalışmalar

2.6.1.1 Bilişsel Çarpıtmalarla İlgili Yapılan Çalışmalar

Korkut-Owen ve Eraslan-Çapan (2017) yaptıkları araştırmada, ortaöğretim öğrencilerinin, cinsiyetlerine, okul türlerine, sınıflarına, genel akademik not ortalamalarına ve üniversitede seçmeyi düşündükleri eğitim alanına göre meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarının değişip değişmediğini araştırmışlardır. Yapılan araştırmanın verileri, İç Anadolu Bölgesinde yer alan dört orta öğretim okulunda gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya 175 kız ve 178 erkek olmak üzere toplam 353 öğrenci katılmıştır. Ölçme aracı olarak, “Meslek Seçimine İlişkin Düşünceler Ölçeği” ile öğrencilerin cinsiyetleri, okulları, sınıfları, genel not ortalamaları ve üniversitede seçmeyi düşündükleri eğitim alanı ile ilgili bilgilerin yöneltildiği “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar şu şekildedir; erkeklerin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançları kız öğrencilerden daha fazladır; on birinci sınıf öğrencilerinin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançları, dokuzuncu sınıf öğrencilerinden daha fazladır. Okullar arasında karşılaştırma yapıldığında ise, Anadolu Lisesi – ikinci sınıf öğrencilerinin mesleki akılcı olmayan inançları Mesleki ve Teknik Lise, Anadolu Lisesi – birinci sınıf öğrencilerinden ve Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinden daha düşük olarak bulunmuştur. Genel akademik not ortalamalarına göre bakıldığında ise, öğrencilerin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarının herhangi bir değişiklik göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin üniversitede seçmeyi planladıkları eğitim alanlarına ilişkin akılcı olmayan inançlarına bakıldığında ise, yalnızca mühendislik üretim ve yapı eğitim alanında anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu

farklılığın kaynağına bakıldığında, mühendislik üretim ve yapı alanını seçmeyi düşünenlerin, meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarının, düşünmeyen veya kararsız olanlara göre daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir.

Bacanlı (2012), yaptığı araştırmada, 1) Lise 9. sınıf öğrencilerinin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların, kariyer karar verme güçlüklerini yordayıp yordamadığını incelemiştir. 2) Kariyer karar verme güçlüklerini; cinsiyet, yaş, algılanan sosyo ekonomik düzey, algılanan akademik başarı seviyesi, meslek seçimi kararın verme ve vermeme açısından karşılaştırmıştır. Çalışmaya, 119 kız ve 69 erkek; toplamda 188 öğrenci katılmıştır. Ölçme aracı olarak; “Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği (AOİÖ)”, “Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği (KKVGÖ)” ve “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırma grubuna giren öğrencilerin, meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançları, kariyer karar verme güçlükleri ile ilgili toplam varyansın % 30’unu açıklamıştır. “Dışsal kontrol”ün, mesleki karar verme güçlüklerinin anlamlı yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kariyer karar verme güçlükleri puanlarına bakıldığında; kız öğrencilerin erkek öğrencilerden, kariyer kararını vermeyen öğrencilerin verenlerden ve akademik başarısını kötü algılayanların iyi algılayanlardan daha yüksek bulunmuştur.

Yıkılmaz ve Hamamcı (2011), yaptıkları araştırmada, Akılcı Duygusal Eğitim Programının lise öğrencilerinin akılcı olmayan inançları ve algılanan problem çözme becerileri üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Yapılan araştırmada, ön-test, son test ve izleme ölçümlü deneysel bir desen kullanılmıştır. Araştırmaya katılanlar, akılcı olmayan inanç düzeyleri yüksek ve problem çözme becerilerine dair algıları düşük olan lise öğrencileri seçilmiştir. Ölçme aracı olarak, “Problem Çözme Envanteri” ve “Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği-Ergen Formu” kullanılmıştır. Deney grubuna “Akılcı Duygusal Eğitim Programı”, plasebo grubuna ise, “iletişim ve kendini açma becerileri” ile ilgili eğitim programı uygulanmıştır. Kontrol grubu ile herhangi bir uygulama gerçekleştirilmemiştir. Son test deneysel işleminin bitiminden 15 gün sonra, izleme ölçümleri ise oturumların bitiminden üç ay ve bir yıl sonra gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışmanın sonucunda; “Akılcı Duygusal Eğitim Programı”nın lise öğrencilerinin akılcı olmayan inançlarını azaltmada ve algılanan problem çözme becerilerini geliştirmede etkili olduğu görülmüştür.

Hamamcı ve Çoban (2007), yaptıkları çalışmada, mesleki olgunluk ve mesleki kararsızlığın akılcı olmayan inançlarla ilişkisini incelemişlerdir. Çalışmaya Gaziantep'te liselerde okuyan 282 öğrenci katılmıştır. Ölçme aracı olarak, “Mesleki Olgunluk Ölçeği”, “Mesleki Kararsızlık Envanteri” ve “Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; mesleki olgunluk ve mesleki kararsızlığın, genel akılcı olmayan inançlardan ziyade, meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarla ilgili olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmada, meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların genel akılcı olmayan inançlar karşısında, mesleki kararsızlığı ve mesleki olgunluğu daha çok yordadığı görülmüştür. Aynı zamanda, meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların, mesleki olgunluktan çok mesleki kararsızlıkla alakalı olduğu belirlenmiştir.

2.6.1.3 Kariyer Uyumluluğu İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Bektaş ve Demir (2004) üniversite öğrencilerine yönelik geliştirilmiş olan mesleki grup rehberliği programını tanıtmak ve bu programın öğrencilerin mesleki yönden kendilerini tanımalarına olan etkisini incelemek için bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Çalışmanın grup uygulaması, Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nden 10 (5 kız, 5 erkek) öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular, öğrencilerin Mesleki Olgunluk Envanteri'nin Kendini Tanıma Testi'nden aldıkları son-test puanlarında anlamlı düzeyde bir artış olduğu sonucunu ortaya koymuştur ($z = 2.026, p = < .043$). Buna bağlı olarak bu araştırma; kariyer geçiş sürecinde olan bireylerin kariyer uyumlarındaki mesleki farkındalık boyutunun kişilerin gelecekteki kariyer seçimleri ve planlamadaki önemini vurgulayan niteliktedir diyebiliriz.

Balın (2008), yükseköğretim öğrencilerinin cinsiyet ve algılanan kariyer engellerinin, kariyer seçimlerine bağlılıktaki rolü üzerine bir inceleme yapmıştır. Araştırmaya Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nden 231 kız ve 236 erkek olmak üzere; toplam 467 lisans öğrencisi katılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, meslek bilgilerini, iş bulma imkânlarını ve bireysel niteliklerini engel olarak gören katılımcıların, kariyer seçimlerine bağlılık düzeylerinin düşük olduğu anlaşılmaktadır. İşe girme olasılığını bir engel olarak gören öğrencilerin erken karar verme yönelimleri azalmakta olup çeşitli meslekleri araştırarak değerlendirme yönelimleri yükselmektedir. Araştırmaya

göre; üniversite öğrencilerinin gelecek kariyerleri ile ilgili algıladıkları kariyer engellerinin, kariyer uyum sürecini etkilediğini söylemek mümkündür. Kişilerin, kariyer engelleriyle mücadele etmeleri ile kariyer seçimlerine olan bağlılıkları kariyer uyumlarını sağlamada olumlu etki oluşturduğu düşünülmektedir.

Sav (2008), İktisadi İdari Bilimler Fakültesinin İşletme Bölümünde son sınıf unsurların hangisinin ne kadar etki ettiğini belirlemeyi aynı zamanda üniversitelere göre farklılaşmaları değerlendirmeyi amaçlayan bir çalışma yapmıştır. Çalışma verileri bulgularına göre; çalışmaya katılanların kariyerlerinin temel belirleyicileri kişisel nitelikler ile yetenekler, ekonomik unsurlar ile mesleğin saygınlığının olduğu görülmüştür. Güncel gelişmelerin ise; bu değişkenlerin hemen ardında olduğu görülmüştür. Çalışmaya katılanların kariyer planlamasında cinsiyet faktörünün etkisine bakıldığında; erkek katılımcıların mesleğin zorluk derecesinden, ekonomik faktörlerden ve ailelerinden kız katılımcılara oranla daha az etkilendiği görülmüştür.

Bu çalışma kariyer uyumu ile ilişkilendirilerek değerlendirilirse; yükseköğrenim öğrencilerinin mezuniyetten sonra kariyerlerini oluştururken etki eden faktörlerin ne olduğunu ve ne kadar etkilendiklerini bilmek, kariyer uyum süreçlerinde desteğin önemini ve nasıl ulaşabileceklerini bilmelerinde, mesleki farkındalıklarının yükselmesinde önemli rol oynadığı düşünülmektedir.

Erdoğmuş-Zorver (2011) yapmış olduğu çalışmada, ülkemizdeki okuldan işe geçiş dönemindeki kişilerin kariyer uyumunu ve iyimserliğini değerlendiren bir ölçme aracı geliştirmiş ve aracın psikometrik özelliklerini saptamıştır. Standart ölçme aracı geliştirme işlem yolları kullanılarak; öncelikle 77 maddelik bir deneme formu oluşturulmuş ve devamında yapılan açıcı faktör analizi çalışmaları sonucunda 18 maddeden oluşan Kariyer Uyumu ve İyimserliği Ölçeği (KUGÖ) elde edilmiştir. Aracın geliştirilmesi iki farklı çalışma grubuyla gerçekleştirilmiştir. Öncelikle ölçek, iki farklı üniversiteden seçilen son sınıf öğrencilerine uygulanmıştır (n=209). Ayrıca, Ankara ve Isparta illerinden üniversiteden mezun olan ancak herhangi bir işte çalışmayan 208 kişiden veri toplanmıştır. Geçersiz yanıtlar çıkarıldıktan sonra 385 katılımcının verileri ile yapı geçerliği çalışmaları yapılmıştır. Diğer çalışma grubu olarak ise, üniversite son sınıf öğrencileri ve üniversiteden mezun olmuş ancak bir

işe yerleşmemiş 116 kişiden elde edilen veriler ile ölçeğin ölçüt geçerliği ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır.

Kişilerin kariyer geleceklerine ilişkin algıları (kariyer uyumluluğu, kariyer iyimserliği ve algılanan kariyer bilgisi), deneyime açıklık ve sorumluluk kişilik özellikleri aktif başa çıkma ve planlama becerileri, toplumsal cinsiyet rolleri ve algılanan kariyer engelleri ile ilgili, Ömeroğlu'nun (2014) yaptığı araştırmada, öncelikle bireylerin kariyer geleceği algılarının anne-baba eğitim düzeyi, sınıf düzeyi ve toplumsal cinsiyet rolleri açısından değişip değişmediği kontrol edilmiştir. Analizler sonucunda, kariyer geleceği algısının bu değişkenler açısından bir değişiklik göstermediği bulunmuştur. Genel olarak sonuçlar, bireylerin kariyer geleceği algısının “deneyime açıklık” ve “sorumluluk” ile pozitif yönde, AKE ile negatif yönde ilişkili olduğunu göstermektedir. Yani, yeni girişimlere girmekten çekinmeyen kişiler, kariyer gelecekleri ile ilgili daha pozitif bir perspektife sahiptir.

2.6.2 Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

2.6.1.1 Bilişsel Çarpıtmalarla İlgili Yapılan Çalışmalar

Sidiropoulou-Dimakakou, Argyropoulou, Drosos ve Terzaki (2012), Yunan ve Yunan olmayan mesleki lise öğrencilerinin kariyer inançlarını çeşitli sosyo-demografik özellikler açısından incelemek amacıyla bir araştırma yapmışlardır. Bu kapsamda, Yunanistan mesleki liselere devam etmekte olan 238 öğrenci araştırmaya katılmıştır. Ölçme aracı olarak, “Kariyer İnanç Kalıpları Ölçeği - 2 (Career Beliefs Patterns Scale-2)” ve “Demografik Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; kariyer inançlarına katkıda bulunan beş faktör ortaya çıkmıştır; kültür ve ortak uygulama (common practice), yeterlilik inançları (proficiency beliefs), kontrol ve öz – yönetim inançları (self-direction beliefs), sebat inançları (Persistence beliefs) ve kadercilik – sosyo-ekonomik düzey etkisi (Fatalism and Socioeconomic status impact).

2.6.1.2 Kariyer İyimserliği İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Schulenberg, Bryant ve O'malley (2004), yetişkinliğe geçiş döneminin, değişik gelişimsel görevleri görüşme konusundaki başarı ve zorluklar ile ilişkisini araştırmışlardır. Çalışmada kullanılan örneklem, lise son sınıf öğrencileridir. Birinci

grup: 18 yaşında olanlar (Araştırma sonrasında, takip çalışmalarına mezun olduktan sonra 3 ila 4 yıl katılmışlardır). İkinci grup: 21 -22 yaşında olanlar (Okuldan sonra 7 ya da 8 yıl katılmışlardır). Üçüncü grup: 25- 26 yaşında olanlardır. İki yıllık takip çalışmaları öğrenciler liseyi bitirdikten bir yıl sonra başlamıştır. Ve her bir gruptan rastgele seçilen kişilerin yarısı katılmıştır. Lisenin bitiminden sonraki ikinci yılda, grubun kalan diğer yarısı için analiz çalışmaları başlamıştır. Ölçme araçları olarak “Gelişimsel Görev Alanları” uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre; iyi olma yetişkinliğe geçişte artış eğilimindedir. Öz saygı, öz yeterlik ve sosyal destekten oluşmaktadır. Geçiş sürecindeki gelişimsel görevlerin başarıyla uygulanması ile iyi olma arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişkiler elde edilmiştir.

Patton, Bartrum ve Creed (2004), lise öğrencileri ile yaptıkları çalışmada; öz saygı, iyimserlik eğilimi, sonuç beklentileri, kariyer hedefleri ve kariyer beklentileri ile kariyer planlama arasındaki ilişkiyi cinsiyet farklılıkları açısından incelemişlerdir. Çalışmaya Avustralya’daki bir liseden yaşları 12-18 aralığında olan 242 kız 225 erkek; toplam 467 öğrenci katılmıştır. Ölçme araçları olarak “Kariyer Gelişim Envanteri”nin (Career Development Inventory- CDI-A: Lokan, 1984) Kariyer Planlama ve Kariyer Araştırma alt ölçekleri, Mu (1999) tarafından geliştirilen Kariyer Hedefleri (Career Goals), Luzzo ve Jenkins-Smith’in (1998), Kariyer Beklentileri (Career Expectations), Scheier ve Craver’ın (1994), Yaşam Uyum Testi’nin (Life Orientation Test– Revised LOT-R) İyimserlik alt ölçeği ve Rosenberg’in (1965), Öz Saygı ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonuçları şu şekildedir; kızlar ile erkekler arasında kariyer hedefleri, beklentileri, iyimserlik ve öz saygı gibi değişkenler ile kariyer planlama değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Kızların erkeklere göre daha yüksek düzeyde kariyer araştırması içinde oldukları sonucu elde edilmiştir.

Coon (2008), yaptığı çalışmada üniversite öğrencilerinin kariyer karar verme öz yeterliliği, kariyer iyimserliği, baş etme ve kariyer karar verme zorlukları arasındaki ilişkileri incelemiştir. Midwestern Üniversitesi’nden 17-58 yaş arasında olan 154 erkek 171 kız olmak üzere toplam 325 lisans öğrencisi ile çalışmıştır. Ölçme araçları olarak, Gati’nin (1996), “Kariyer Karar Verme Zorlukları Anketi” (Career Decision making Difficulties Questionnaire), Carver’ın (1997), “Kısa Başetme Soru Listesi” (Brief COPE), Betz ve diğerleri’nin (1996), “Kariyer Karar Verme Öz Yetkinlik

Ölçeđi-Kısa Formu” (The Career Decision making Self –efficaci – Short Form) ve Rottinghaus (2006) tarafından geliştirilen “Kariyer Gelecek Envanteri - Kariyer İyimserliği ile Kontrol Alt Ölçekleri”ni (Career Futures Inventory- R, Career Optimisim ve Control Subscales) kullanmıştır. Sonuçlar řu şekildedir; kariyer karar verme öz yetkinliği ve kariyer iyimserliği dūřuk olan öğrencilerin bař etme stratejisi olarak kaçınmayı kullanma eğiliminde oldukları anlaşılmıştır. Bundan dolayı da kariyer karar verme zorluklarının daha yūksək dūzeylerde olduğu bulunmuştur. Diđer taraftan kariyer karar verme öz yetkinliği ve kariyer iyimserliği yūksək olan öğrencilerin daha az kariyer karar verme zorlukları yaşadıkları ile ilgili bulgular elde edilmiştir. Başarılı bir biçimde kariyer karar verme sūrelerini gerçekleştirebileceklerine inanan katılımcılar daha az kariyer karar verme zorluğu yaşarken; kariyer karar verme öz yetkinliği ile kariyer iyimserliği yūksək olanların da daha az kariyer karar verme zorluklarıyla karşı karşıya kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

2.6.1.3 Kariyer Uyumluluğu İle İlgili Yapılan alışmalar

Duffy (2010), kontrol duygusu ve kariyer uyumu arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmasına, değişken olarak kişilerin kontrol duygularına kılavuz eden, sosyal destek, iyimserlik ve benlik saygısı kavramlarını da eklemiştir. Katılımcıların yař ortalamaları 18.05 dir. 1991 kişiden oluşan katılımcılar, Orta-Atlantik Devlet Őniversitesinde 1. Sınıfta okuyan öğrencilerdir. Verilere göre, benlik saygısı, sosyal destek, kariyer iyimserliği ve kontrol duygusunun kariyer uyumu ile istatistiksel olarak gūlū ve anlamlı ilişkisi tespit edilmiştir. Bu verilere göre, istatistiksel olarak kontrol duygusu ile sosyal destek arasında ort dūzeyde, benlik saygısı ve kariyer iyimserliği ile gūlū dūzeyde ilişki tespit edilmiştir. Bunlara ek olarak bulgular řu şekildedir; kariyer uyumu ile ilişkili olan ve kariyer uyumunu etkileyen benlik saygısının, destekleyici ilişkilerin ve kariyerler iyimserliklerinin, öğrencilerin kontrol algıları ile yönetildiğini göstermiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. YÖNTEM

3.1 Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2016-2017 eğitim öğretim yılında Samsun ilinin Tekkeköy ve Çarşamba ilçelerinde bulunan Anadolu Lisesi öğrencileri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini Tekkeköy Büyüklü Anadolu Lisesi ve Çarşamba Anadolu Lisesi öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen öğrenciler seçilmiştir. Araştırmaya 216 kız öğrenci, 122 erkek öğrenci olmak üzere toplamda 338 öğrenci katılmıştır. Veri toplama araçlarında eksik bırakılan, hatalı doldurulan ölçekler araştırma kapsamına alınmamıştır.

3.2 Veri Toplama Araçları

3.2.1 Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacının hazırladığı bu form, çalışma grubunun genel özelliklerini tanıyabilmek amacıyla uygulanmıştır. Form yoluyla öğrencilerin yaş, sınıf düzeyi, cinsiyet, algılanan gelir düzeyi, anne ve babanın eğitim durumuna ilişkin bilgiler elde edilmiştir.

3.2.2 Bilişsel Çarpıtma Ölçeği (BÇÖ)

Araştırmada kullanılmış olan bir diğer veri toplama aracı “BÇÖ” dir. John Briere tarafından geliştirilen ölçeğin Türkiye geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Ağır (2007) tarafından yapılmıştır. BÇÖ, 40 tane soru bulunmaktadır. Bu sorular işlevsel olmayan bilişsel düşünceleri ifade eden sorulardır. Bilişsel çarpıtmayı beş boyutta değerlendirmeyi amaçlayan ölçeğin boyutları; “benliğin değerlendirilmesi (olumsuz benlik algısı)”, “kendini suçlama”, “çaresizlik”, “umutsuzluk ve yaşamı (geleceği)” “tehlikeli görme” dir. Her bir madde “Hiçbir zaman” = 1, “Çok az” = 2, “Bazen” = 3, “Sıklıkla” = 4, “Çok sık” = 5 ” olarak derecelendirilmektedir. Ölçek değerlendirmesinden alınabilecek maksimum puan 200, minimum puan ise 40’tır.

Ölçekten alınan puanın yüksekliği bilişsel çarpıtma düzeyinin yüksekliğini gösterirken, düşük puan bilişsel çarpıtma düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir. BÇÖ'nün dilsel eşdeğerliği için ölçek 35 kişilik bir öğrenci grubuna iki hafta ara ile uygulanmıştır. İngilizce ve Türkçe formu arasındaki ilişki katsayısı 0.73 olarak bulunmuştur. "Olumsuz benlik algısı" alt boyutu 0.91 Cronbach Alpha değerine sahiptir. "Kendini suçlama" alt boyutu 0.88 Cronbach Alpha, "umutsuzluk" alt boyutu 0.90 Cronbach Alpha, "çaresizlik" alt boyutu ise 0.82 Cronbach Alpha değerine sahiptir (Ağır, 2007).

3.2.3 Kariyer Geleceği Ölçeği (KARGEL)

Kişilerin olumlu kariyer planlama tutumlarını incelemeyi amaçlayan bu ölçeği, Rottinghaus, Day ve Borgen (2005) geliştirmiştir. Ölçek üç alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar; "Kariyer Uyumluluğu (KU)", "Kariyer İyimserliği (Kİ)" ve "Algılanan Bilgi (AB)"dir. KU alt boyutu ve Kİ alt boyutu 11'er maddeden; AB alt boyutu ise üç maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin güvenirlik çalışmaları Kalafat (2014) tarafından yapılmıştır. İç tutarlılık katsayıları ve on beş günlük test-tekrar test yöntemi ile AKE'nin güvenirliği tespit edilmiştir. Cronbach alfa değerlerine ilişkin bulgular şu şekildedir; toplumsal kariyer engelleri .56, bireysel kariyer engelleri .54, politik kariyer engelleri .60, ölçeğin tümünde ise .94 olarak tespit edilmiştir. Test-tekrar test korelasyonunun katsayıları; toplumsal kariyer engelleri .72, bireysel kariyer engelleri .79, politik kariyer engelleri .69 ölçeğin tümünde ise .78 tespit edilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık değerlerine ve test-tekrar test korelasyonlarına bakıldığında, her ikisinin de geçerli düzeyde olduğu anlaşılmaktadır (Crocker ve Algina, 1986).

a. Kariyer Uyumluluğu (KU): Kişilerin kariyer uyum becerileri değerlendirilen bu alt ölçekte; bireyin gelecekteki değişimlerle başa çıkabilmesine ilişkin maddeler bulunmaktadır. Ayrıca bireyin oluşan bu değişimlerden yararlanma konusundaki sahip olduğu becerilere ilişkin perspektifi, karşılaştığı yeni iş sorumluluklarında kendini rahat hissetme seviyesi ve kariyer planlarının değişmesine sebep olan umulmadık olaylara yönelik kendini toplama becerisi gibi konularda kişilerin durumunu ölçmeye yarayan maddeler yer almaktadır. On bir maddeden oluşan alt ölçekte maddelerin numaralandırılmasında 1'den başlayıp 11'e kadar olan sıra

sayıları kullanılmıştır. Örneğin,” 5. İş dünyasındaki değişikliklere kolayca uyum sağlayabilirim.”

b. Kariyer İyimserliği (Kİ): Bireyin gelecekteki kariyerine yönelik, kariyer geçişlerine daha hızlı adapte olabilme ve kariyer geleceklerine yönelik optimist bir yaklaşıma sahip olma davranışının ölçüldüğü bu alt ölçekte; bireyin gelecekteki kariyer gelişimi ile ilgili sonuçların her zaman pozitif yönde olacağı beklentisi içinde olmasına yönelik maddeler bulunmaktadır. Ayrıca sürekli olayların pozitif yönlerine vurgu yapması, bireyin kariyer planlama sürecinde rahat hissetmesi gibi konularda durumunun seviyesini tespit etmek amacıyla yönelik maddeler yer almaktadır. On bir maddeden oluşan alt ölçekte maddelerin numaralandırılmasında 12'den başlayıp 22'ye kadar olan sıra sayıları kullanılmıştır. Örneğin, "16. Yeteneklerimi özel bir kariyer planıyla ilişkilendirmek zordur."

c. İş Piyasasına İlişkin Algılanan Bilgi (AB): Kişinin iş piyasasına yönelik algıladığı bilgiyi ölçen bu alt ölçek; üç maddeden oluşmaktadır. Maddelerin numaralandırılmasında 23. den başlayıp 25. ye kadar olan sıra sayıları kullanılmıştır. Örneğin,” İş piyasasındaki eğilimleri anlayamıyorum.”

Kalafat (2014) tarafından Türk örnekleminde (Ankara Üniversitesi ve 19 Mayıs Üniversitesi) psikometrik özellikleri incelenmek amacıyla Türkçe'ye uyarlanan Likert türünde derecelendirme ölçeğidir. Maddeler, 1-5 puanları arasında puanlanıp değerlendirilmektedir. Maddelere verilen puanlar ve bu puanların anlamı, 1 puan = “kesinlikle katılmıyorum”, 2 puan = “katılmıyorum”, 3 puan = “emin değilim”, 4 puan = “katılıyorum”, 5 puan = “kesinlikle katılıyorum” şeklindedir. Yaklaşık 10 dakika cevaplama süresi vardır. Tersten kodlanan maddeler bulunmaktadır. Bu maddeler; 10., 11., 14., 15., 16., 19., 20. ve 24. maddelerdir. Değerlendirmeden maksimum 125, minimum 25 puan alınmakta olup sonuç olarak toplam puan değerlendirilmektedir. Ölçekten elde edilen puanın maksimum puana yakın olması, kişide alt ölçeklerde bulunan olumlu ve uyumlu davranışların var olduğunu belirtir.

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İngilizce Öğretmenliği'nde okuyan 43 öğrenciye, KARGEL'in Türkçe ve İngilizce formu on beş gün ara ile uygulanarak KARGEL'e ait dil eşdeğerliği tespit edilmiştir. Dil eşdeğerliliği çalışmasına göre; Kariyer Uyumluluğu alt boyutunda .76, Kariyer İyimserliği alt boyutunda .78,

Algılanan Bilgi alt boyutunda .71; ölçeğin toplamında da .91 olarak tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlar ışığında, ölçeğin dil geçerliğinin sağlandığı kabul edilmiştir (Kalafat, 2014).

KARGEL'den elde edilen toplam puanlarla, maddelerin düzeltilmiş madde toplamalarının korelasyonlarının hesaplanmasının amacı; maddelerin ayırt ediciliğini değerlendirmektir. Madde toplam korelasyonlarından elde edilen 0.23 - 0.58 arasındaki değerlerin kabul edilebilir sınırlar içinde olduğu görülmektedir (Kalafat, 2014).

Kariyer Geleceği Ölçeği Türkçe formunun yapı geçerliğini değerlendirmek için, üç faktörlü orijinal yapı kullanılmıştır. Orijinal modelin yapısı DFA ile test edilmiştir. Orijinal yapı için; 270 serbestlik derecesindeki kay kare değeri 872,96 elde edilmiştir. Orijinal Model için bulunan değerler; RMSEA=0.06, Karşılaştırmalı Uyum Endeksi=0.95, Artan Uyum Endeksi=0.95, SMSR=0.075'dir. Bu değerler, sınanan yapının geçerli olduğunu göstermiştir (Kline, 2010). KARGEL'in orijinal faktör yapısının Türkçe formunda da geçerli olduğu, bu sonuçlara göre tespit edilmiştir (Kalafat, 2014).

KARGEL'in güvenilirlik değerleri on beş gün arayla test tekrar test yöntemiyle belirlenmiştir. Buna göre; cronbach alfa değerleri Kariyer Uyumluluğu alt boyutunda .83, Kariyer İyimserliği alt boyutunda .82, Algılanan Bilgi alt boyutunda .62, ölçeğin tümünde ise .88 bulunmuştur. Test tekrar test değerleri; Kariyer Uyumluluğu alt boyutunda .75, Kariyer İyimserliği alt boyutunda .81, Algılanan Bilgi alt boyutunda .73, ölçeğin tümünde .87 bulunmuştur. Elde edilen bu sonuçlar, ölçeğin korelasyonlarının istatistiksel olarak geçerli düzeyde olduğunu sunmaktadır (Kalafat, 2014).

3.3 Verilerin İstatistiksel Analizi

Veriler SPSS v21 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin normal dağılıma uygunluk kontrolü Shapiro Wilk testi ile yapılmıştır. Verilerin normal dağılıma uygun olmaması nedeniyle parametrik olmayan testler kullanılmıştır.

Değişkenlerin cinsiyete göre karşılaştırılması Mann Whitney U testi kullanılarak yapılmıştır. Değişkenlerin sosyo-ekonomik düzeye, anne eğitim düzeyine ve baba

eğitim düzeyine göre karşılaştırmaları Kruskal Wallis Testi kullanılarak yapılmıştır. İkili karşılaştırmalar için Dunn's Testi kullanılmıştır. Öğrencilerin kariyer geleceği algıları ile öğrencilerin bilişsel çarpıtmaları arasındaki ilişkiler Spearman Korelasyon Katsayısı hesaplanarak değerlendirilmiştir. $p \leq 0,05$ değerleri istatistiksel olarak önemli kabul edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

IV. BULGULAR

Bu bölümde öğrencilerden elde edilen bulgular yer almaktadır. Bulgular üç grup olarak sunulmuştur. Birinci grupta öğrencilere ait tanımlayıcı özelliklere ait tablolar sunulmuştur. İkinci grupta öğrencilerin BÇÖ ve KARGEL'den elde edilen bulguları, üçüncü grupta ise BÇÖ ve KARGEL arasındaki ilişkiye ait bulgular verilmiştir.

Tablo 1: Shapiro Wilk Testi

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	df	P	İstatistik	df	P
BÇÖ	,071	338	,000	,972	338	,000
Çaresizlik	,085	338	,000	,972	338	,000
Kendini Suçlama	,082	338	,000	,964	338	,000
Olumsuz Benlik Algısı	,081	338	,000	,938	338	,000
Umutsuzluk	,123	338	,000	,920	338	,000
Yaşamı Tehlikeli Görme	,097	338	,000	,960	338	,000
KARGEL	,061	338	,004	,948	338	,000
Kariyer Uyumluluğu	,060	338	,006	,979	338	,000
Kariyer İyimserliği	,094	338	,000	,954	338	,000

Verilerin normal dağılıma uygunluk kontrolü Shapiro Wilk testi ile yapılmıştır. Tablo 1'de görüldüğü gibi verilerin normal dağılıma uygun olmaması nedeniyle parametrik olmayan testler kullanılmıştır.

4.1 Öğrencilerin Tanımlayıcı Özelliklerine Ait Bulgular

Tablo 2: Cinsiyete Göre Dağılım

Cinsiyet	f	%
Kadın	216	63.9
Erkek	122	36.1
Toplam	338	100.0

Araştırmaya katılan öğrenci sayısı 338'dir. Bu öğrencilerin 216'sı (%63,9) kız, 122'si (%36,1) ise erkek öğrencilerdir. Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 3: Sınıf Düzeylerine Göre Öğrenci Dağılımı

Sınıf Düzeyi	f	%
9.	134	39.6
10.	141	41.7
11.	35	10.4
12.	28	8.3
Toplam	338	100.0

Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine bakıldığında ise, 134 (%39.6) öğrencinin 9. sınıflardan, 141 (%41,7) öğrencinin 10. sınıflardan, 35 (%10,4) öğrencinin 11. sınıflardan ve 28 (%8,3) öğrencinin de 12. sınıflardan oluştuğu görülmektedir. Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Öğrenim Durumu	f	%
Okuryazar Değil	13	3.8
İlkokul	197	58.3
Ortaokul	88	26.0
Lise	32	9.5
Üniversite	8	2.4
Toplam	338	100.0

Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyine bakıldığında, annesi okuryazar olmayan 13 (%3.8) öğrencinin olduğu görülmektedir. 197 (%58.3) öğrencinin annesinin ilkokul mezunu olduğu, 88 (%26) öğrencinin annesinin ortaokul mezunu, 32 (%9.5) öğrencinin annesinin lise mezunu ve 8 (%2.4) öğrencinin annesinin ise üniversite mezunu olduğu saptanmıştır. Bu durum Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 5: Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Öğrenim Durumu	f	%
Okuryazar Değil	3	.9
İlkokul	173	51.2
Ortaokul	88	26.0
Lise	57	16.9
Üniversite	17	5.0
Toplam	338	100.0

Araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının eğitim düzeyine bakıldığında, babası okuryazar olmayan 3 (%0.9) öğrencinin olduğu görülmektedir. 173 (%51.2) öğrencinin babasının ilkokul mezunu olduğu, 88 (%26) öğrencinin babasının ortaokul mezunu, 57 (%16.9) öğrencinin babasının lise mezunu ve 17 (%5) öğrencinin babasının da üniversite mezunu olduğu saptanmıştır. Bu durum Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 6: Öğrencilerin Ailelerinin Gelir Düzeyine Göre Dağılımı

Aile Gelir Düzeyi	f	%
Asgari Ücretten az	30	8.9
Asgari Ücret - 1499 TL	92	27.2
1500 TL - 2499 TL	113	33.4
2500 TL - 3499 TL	69	20.4
3500 TL ve Üzeri	34	10.1
Toplam	338	100.0

Araştırmaya katılan öğrencilerin aile gelir düzeylerine bakıldığında ise, gelir düzeyi asgari ücretten az olan öğrenci sayısı 30'dur (%8.9). Aile gelir düzeyi asgari ücret ile 1499 TL arasında olan öğrenci sayısı 92 (%27.2), 1500 TL ile 2499 TL arasında olan öğrencilerin sayısı 113 (%33.4), 2500 TL ile 3499 TL arasında olan öğrencilerin sayısı 69 (%20.4), 3500 TL ve üzeri gelir düzeyine sahip öğrencilerin sayısı ise 34'tür (%10.1). Bu durum Tablo 6'da gösterilmiştir.

4.2 Öğrencilerin BÇÖ ve KARGEL'e Ait Bulguları

Tablo 7: Cinsiyete Göre BÇÖ - Alt Boyutlarına Ait İstatistikler ve Mann-Whitney U Analizi

Ölçekler	Cinsiyet	N	Ort.	Sd	X _{ort}	Min.	Max.	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	P
BÇÖ	Kadın	216	91.0093	27.51321	86.0000	42.00	187.00	11170.000	18673.000	-2.325	.020
	Erkek	122	83.3033	24.90740	81.5000	40.00	161.00				
	Toplam	338	88.2278	26.82206	84.0000	40.00	187.00				
Çaresizlik	Kadın	216	18.8519	6.32943	18.0000	8.00	38.00	11312.000	18815.000	-2.163	0.031
	Erkek	122	17.1967	5.52326	18.0000	8.00	30.00				
	Toplam	338	18.2544	6.09473	18.0000	8.00	38.00				
Kendini Suçlama	Kadın	216	16.5463	5.39489	16.0000	7.00	36.00	12242.500	19745.500	-1.084	.278
	Erkek	122	15.6557	4.72512	16.0000	7.00	32.00				
	Toplam	338	16.2249	5.17381	16.0000	7.00	36.00				
Olumsuz Benlik Algısı	Kadın	216	18.4491	6.22502	18.0000	8.00	54.00	11647.500	19150.500	-1.774	.076
	Erkek	122	17.0410	5.02785	17.0000	8.00	34.00				
	Toplam	338	17.9408	5.85300	17.0000	8.00	54.00				
Umutsuzluk	Kadın	216	17.2685	7.49028	16.0000	8.00	40.00	11617.500	19120.500	-1.809	.070
	Erkek	122	15.6639	6.41101	15.0000	8.00	36.00				
	Toplam	338	16.6893	7.15168	16.0000	8.00	40.00				
Yaşamı Tehlikeli Görme	Kadın	216	18.6250	6.4189	18.0000	8.00	40.00	10893.500	18396.500	-2.649	.008
	Erkek	122	16.6066	5.47807	16.0000	8.00	32.00				
	Toplam	338	17.8964	6.16475	17.0000	8.00	40.00				

Tablo 7'ye bakıldığında, cinsiyete göre bakıldığında, araştırmaya katılan öğrencilerin BÇÖ toplamından aldıkları puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($p<0.05$). Kız öğrencilerin BÇÖ puan ortalamaları erkek öğrencilerin BÇÖ puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir.

BÇÖ'nin alt boyutlarına bakıldığında ise, çaresizlik ve yaşamı tehlikeli görme alt boyutlarının cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaştığı anlaşılmaktadır ($p<0.05$). Diğer boyutlara bakıldığında ise, cinsiyete göre farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Tablo 7'ye göre, Çaresizlik alt boyutuna ilişkin analizlere bakıldığında, kız öğrencilerin puan ortalamalarının erkek öğrencilerin puan ortalamalarından daha yüksek olduğu, bunun da istatistiksel olarak anlamlı bulunduğu anlaşılmaktadır ($p<0.05$). Yaşamı Tehlikeli Görme alt boyutunda ise, yine kız öğrencilerin puan ortalamalarının erkek öğrencilerin puan ortalamalarından daha yüksek olduğu ve bunun da istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Kendini Suçlama, Olumsuz Benlik Algısı ve Umutsuzluk Alt boyutlarına ait puan ortalamalarının ise cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Tablo 8: Cinsiyete Göre KARGEL - Alt Boyutlarına Ait İstatistikler ve Mann-Whitney U Analizi

Ölçekler	Cinsiyet	N	Ort.	Sd	X _{ort}	Min.	Max.	Mann-Whitney U		Wilcoxon	
								Whitney U	W	Z	P
KARGEL	Kadın	216	82.0833	7.78445	82.0000	48.00	105.00				
	Erkek	122	83.7049	9.63267	82.0000	62.00	125.00	12471.000	35907.000	-.818	.413
	Toplam	338	82.6686	8.51964	82.0000	48.00	125.00				
Kariyer Uyumluluğu	Kadın	216	37.3333	5.12631	37.0000	17.00	53.00				
	Erkek	122	38.1967	5.17566	38.0000	23.00	55.00	12126.500	35562.500	-1.219	.223
	Toplam	338	37.6450	5.15326	38.0000	17.00	55.00				
Kariyer İyimserliği	Kadın	216	36.0046	3.95968	36.0000	22.00	47.00				
	Erkek	122	36.2049	4.99907	36.0000	22.00	55.00	12923.500	24426.500	-.294	.769
	Toplam	338	36.0769	4.35720	36.0000	22.00	55.00				
Algılanan Bilgi	Kadın	216	8.7454	1.77449	9.0000	3.00	15.00				
	Erkek	122	9.3033	1.97040	9.0000	5.00	15.00	11373.500	34809.500	-2.140	.032
	Toplam	338	8.9467	1.86411	9.0000	3.00	15.00				

Cinsiyete göre KARGEL ölçeği puanlarına bakıldığında, puanların istatistiksel olarak farklılaşmadığı görülmüştür (Tablo 8). KARGEL'in Algılanan Bilgi alt boyutuna göre kız ve erkek öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($p<0.05$). Bu veriye göre, erkek öğrencilerin KARGEL Algılanan Bilgi alt boyutuna ait puanlarının, kız öğrencilerin puanlarından daha yüksek olduğu görülüp, istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu anlaşılmaktadır. Diğer alt boyutlara bakıldığında ise, cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Tablo 9: Aile Gelir Düzeyine Göre BÇÖ-Alt Boyutlarına Ait İstatistikler ve Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Ölçekler	Aile Gelir Düzeyi	N	Ort.	Sd	X _{ort}	Min.	Max.	p
BÇÖ	Asgari Ücretten Az	30	96.8000	19.50137	98.0000	57.00	139.00	.195
	Asgari Ücret-1499 TL	92	89.2717	29.43800	83.0000	40.00	168.00	
	1499 TL – 2499 TL	113	87.3982	27.69365	81.0000	41.00	172.00	
	2500 TL-3499 TL	69	85.4783	24.54145	81.0000	40.00	187.00	
	3500 TL ve üzeri	34	86.1765	26.20256	83.5000	40.00	137.00	
	Toplam	338	88.2278	26.82206	84.0000	40.00	187.00	
	Çaresizlik	Asgari Ücretten Az	30	20.4667	5.07688	20.0000	11.00	
Asgari Ücret-1499 TL		92	18.6413	6.31165	18.5000	8.00	35.00	
1499 TL – 2499 TL		113	17.8673	6.35344	17.0000	8.00	38.00	
2500 TL-3499 TL		69	17.4348	5.53990	16.0000	8.00	36.00	
3500 TL ve üzeri		34	18.2059	6.30911	16.5000	8.00	33.00	
Toplam		338	18.2544	6.09473	18.0000	8.00	38.00	
Kendini Suçlama		Asgari Ücretten Az	30	17.9333	4.00804	18.0000	8.00	25.00
	Asgari Ücret-1499 TL	92	16.6196	5.80989	16.0000	7.00	33.00	
	1499 TL – 2499 TL	113	16.0796	5.05000	16.0000	7.00	36.00	
	2500 TL-	69	15.666	5.10094	15.00	7.00	32.00	

	3499 TL		7		00			
	3500 TL ve üzeri	34	15.2647	4.60769	14.5000	7.00	24.00	
	Toplam	338	16.2249	5.17381	16.0000	7.00	36.00	
Olumsuz Benlik Algısı	Asgari Ücretten Az	30	19.5333	4.00632	20.0000	12.00	26.00	
	Asgari Ücret-1499 TL	92	18.2717	6.28115	17.0000	8.00	35.00	
	1499 TL – 2499 TL	113	17.9469	6.25477	17.0000	8.00	54.00	.121
	2500 TL-3499 TL	69	17.4928	5.55354	17.0000	8.00	38.00	
	3500 TL ve üzeri	34	16.5294	5.05266	17.0000	8.00	28.00	
	Toplam	338	17.9408	5.85300	17.0000	8.00	54.00	
Umutsuzluk	Asgari Ücretten Az	30	17.8667	6.27383	17.5000	8.00	31.00	
	Asgari Ücret-1499 TL	92	16.9891	7.63666	15.5000	8.00	37.00	
	1499 TL – 2499 TL	113	16.5487	7.43663	15.0000	8.00	40.00	.691
	2500 TL-3499 TL	69	16.0580	6.21640	16.0000	8.00	38.00	
	3500 TL ve üzeri	34	16.5882	7.56033	16.0000	8.00	40.00	
	Toplam	338	16.6893	7.15168	16.0000	8.00	40.00	
Yaşamı Tehlikeli Görme	Asgari Ücretten Az	30	19.2000	4.52883	20.0000	10.00	29.00	
	Asgari Ücret-1499 TL	92	17.8043	6.23044	17.0000	8.00	33.00	
	1499 TL – 2499 TL	113	17.6549	6.34256	17.0000	8.00	40.00	.431
	2500 TL-3499 TL	69	17.6812	6.27200	16.0000	8.00	39.00	
	3500 TL ve üzeri	34	18.2353	6.59228	16.5000	8.00	32.00	
	Toplam	338	17.8964	6.16475	17.0000	8.00	40.00	

Öğrencilerin aile gelir düzeylerine göre BÇÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanlara ait istatistikler Tablo 8'de verilmiştir. Aile gelir düzeyine göre BÇÖ'nden alınan puanlara bakıldığında, puanların istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Tablo 10: Aile Gelir Düzeyine Göre KARGEL-Alt Boyutlarına Ait İstatistikler ve Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Ölçekler	Aile Gelir Düzeyi	N	Ort.	Sd	X _{ort}	Min.	Max.	p
KARGEL	Asgari Ücretten Az	30	84.6333	10.50610	82.0000	68.00	125.00	.878
	Asgari Ücret-1499 TL	92	81.9348	8.36240	83.0000	49.00	105.00	
	1499 TL – 2499 TL	113	82.8673	8.80291	82.0000	62.00	125.00	
	2500 TL-3499 TL	69	82.1884	8.08280	82.0000	48.00	97.00	
	3500 TL ve üzeri	34	83.2353	6.91533	82.5000	68.00	99.00	
	Toplam	338	82.6686	8.51964	82.0000	48.00	125.00	
Kariyer Uyumluluğu	Asgari Ücretten Az	30	37.6667	6.07047	37.5000	27.00	55.00	.441
	Asgari Ücret-1499 TL	92	36.8804	5.44067	37.0000	17.00	51.00	
	1499 TL – 2499 TL	113	38.1770	4.71932	38.0000	27.00	55.00	
	2500 TL-3499 TL	69	37.3043	5.35038	37.0000	18.00	53.00	
	3500 TL ve üzeri	34	38.6176	4.33460	38.5000	31.00	49.00	
	Toplam	338	37.6450	5.15326	38.0000	17.00	55.00	
Kariyer İyimsenliği	Asgari Ücretten Az	30	37.6667	4.61133	37.5000	30.00	55.00	.387
	Asgari Ücret-1499 TL	92	35.8587	4.06156	36.0000	22.00	47.00	
	1499 TL – 2499 TL	113	35.9912	4.70276	36.0000	24.00	55.00	
	2500 TL-3499 TL	69	35.8551	4.05577	36.0000	22.00	45.00	
	3500 TL ve üzeri	34	36.0000	4.26401	36.0000	29.00	45.00	
	Toplam	338	36.0769	4.35720	36.0000	22.00	55.00	
Algılanan Bilgi	Asgari Ücretten Az	30	9.3000	2.23066	9.0000	5.00	15.00	.198
	Asgari Ücret-1499 TL	92	9.1957	1.83518	9.0000	3.00	15.00	
	1499 TL – 2499 TL	113	8.6991	1.86071	9.0000	3.00	15.00	
	2500 TL-	69	9.0290	1.70614	9.0000	5.00	14.00	

3499 TL 3500 TL ve üzeri	34	8.6176	1.8588	0 9.000 0	4.00	15.00
Toplam	338	8.9467	1.86411	9.000 0	3.00	15.00

Öğrencilerin aile gelir düzeylerine göre KARGEL ve alt boyutlarından aldıkları puanlara ait istatistikler Tablo 10'da gösterilmiştir. Aile gelir düzeyine göre KARGEL'den alınan puanlara bakıldığında, puanların istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Tablo 11: Baba Eğitim Düzeyine Göre BÇÖ-Alt Boyutlarına Ait İstatistikler ve Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Ölçekler	Aile Gelir Düzeyi	N	Ort.	Sd	X _{ort}	Min.	Max.	p		
BÇÖ	Okuryazar Değil	3	68.333	13.65040	66.00	56.00	83	.284		
	İlkokul Mezunu	173	89.196	25.68677	87.00	40.00	187.0			
	Ortaokul Mezunu	88	89.261	30.35745	84.50	40.00	168.0			
	Lise Mezunu	57	83.228	24.06243	78.00	40.00	150.0			
	Üniversite Mezunu	17	93.294	28.15085	99.00	42.00	137.0			
	Toplam	338	88.227	26.82206	84.00	40.00	187.0			
				8		00	0			
	Çaresizlik	Okuryazar Değil	3	14.666	3.21455	16.00	11.00		17.00	.250
		İlkokul Mezunu	173	18.630	5.84307	18.00	8.00		38.00	
Ortaokul Mezunu		88	18.284	6.68838	18.00	8.00	35.00			
Lise Mezunu		57	17.000	5.97614	16.00	8.00	34.00			
Üniversite Mezunu		17	19.117	5.98695	19.00	9.00	33.00			
Toplam		338	18.254	6.09473	18.00	8.00	38.00			
				4		00				
Kendini Suçlama		Okuryazar Değil	3	13.333	3.21455	12.00	11.00	17.00	.671	
		İlkokul Mezunu	173	16.462	4.97377	16.00	7.00	33.00		
	Ortaokul Mezunu	88	16.136	5.48599	16.00	7.00	33.00			
	Lise Mezunu	57	15.912	5.44545	15.00	7.00	36.00			
	Üniversite Mezunu	17	15.823	5.13852	14.00	7.00	24.00			
	Toplam	338	16.224	5.17381	16.00	7.00	36.00			
				9		00				

Olumsuz Benlik Algısı	Okuryazar Değil	3	14.333	4.16333	13.00	11.00	19.00	.496	
	İlkokul Mezunu	173	18.086	5.48025	18.00	8.00	38.00		
	Ortaokul Mezunu	88	18.545	7.01543	17.00	8.00	54.00		
	Lise Mezunu	57	16.929	4.93841	16.00	8.00	28.00		
	Üniversite Mezunu	17	17.352	5.90488	17.00	8.00	28.00		
	Toplam	338	17.940	5.85300	17.00	8.00	54.00		
	Okuryazar Değil	3	10.666	1.15470	10.00	10.00	12.00		.313
	İlkokul Mezunu	173	16.820	6.87743	17.00	8.00	40.00		
	Ortaokul Mezunu	88	16.738	7.69459	15.00	8.00	37.00		
Lise Mezunu	57	15.842	6.69965	14.00	8.00	38.00			
Üniversite Mezunu	17	19.000	8.62409	18.00	8.00	40.00			
Toplam	338	16.689	7.15168	16.00	8.00	40.00			
Yaşamı Tehlikeli Görme	Okuryazar Değil	3	14.000	5.00000	14.00	9.00	19.00	.341	
	İlkokul Mezunu	173	17.878	5.83018	17.00	8.00	40.00		
	Ortaokul Mezunu	88	18.375	6.92872	17.00	8.00	33.00		
	Lise Mezunu	57	16.666	4.98331	16.00	8.00	30.00		
	Üniversite Mezunu	17	20.411	8.23149	20.00	8.00	38.00		
	Toplam	338	17.896	6.16475	17.00	8.00	40.00		

Öğrencilerin baba eğitim düzeylerine göre BÇÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanlara ait istatistikler Tablo 11’de gösterilmiştir. Baba Eğitim Düzeyine göre BÇÖ’nden alınan puanlara bakıldığında, puanların istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Tablo 12: Baba Eğitim Düzeyine Göre KARGEL-Alt Boyutlarına Ait İstatistikler ve Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Ölçekler	Aile Gelir Düzeyi	N	Ort.	Sd	X _{ort}	Min.	Max.	p		
KARGEL	Okuryazar Değil	3	75.3333	6.42910	78.0000	68.00	80.00	.406		
	İlkokul Mezunu	173	83.1040	9.05093	82.0000	62.00	125.00			
	Ortaokul Mezunu	88	83.0114	7.67066	83.0000	67.00	105.00			
	Lise Mezunu	57	82.1053	7.45866	82.0000	49.00	95.00			
	Üniversite Mezunu	17	79.6471	10.23439	81.0000	48.00	94.00			
	Toplam	338	82.6686	8.51964	82.0000	48.00	125.00			
	Kariyer Uyumluluğ u	Okuryazar Değil	3	36.3333	6.80686	34.0000	31.00		44.00	.719
		İlkokul Mezunu	173	37.5665	5.20983	37.0000	21.00		55.00	
Ortaokul Mezunu		88	37.8068	4.81343	38.0000	23.00	51.00			
Lise Mezunu		17	36.5294	5.99080	37.0000	18.00	43.00			
Üniversite Mezunu		57	38.0351	5.27787	39.0000	17.00	48.00			
Toplam		338	37.6450	5.15326	38.0000	17.00	55.00			
Kariyer İyimszerliğı		Okuryazar Değil	3	32.0000	2.64575	31.0000	30.00	35.00	.071	
		İlkokul Mezunu	173	36.3642	4.60918	36.0000	22.00	55.00		
	Ortaokul Mezunu	88	36.4432	4.06798	36.0000	24.00	48.00			
	Lise Mezunu	57	35.4035	3.58499	36.0000	25.00	46.00			
	Üniversite Mezunu	17	34.2353	5.06865	34.0000	22.00	42.00			
	Toplam	338	36.0769	4.35720	36.0000	22.00	55.00			
	Algılanan Bilgi	Okuryazar Değil	3	7.0000	1.73205	6.0000	6.00	9.00		.128
		İlkokul Mezunu	173	9.1734	1.89675	9.0000	3.00	15.00		
Ortaokul Mezunu		88	8.7614	1.98265	9.0000	3.00	15.00			
Lise Mezunu		57	8.6667	1.57359	9.0000	5.00	12.00			
Üniversite Mezunu		17	8.8824	1.53632	9.0000	6.00	12.00			
Toplam		338	8.9467	1.86411	9.0000	3.00	15.00			

Öğrencilerin baba eğitim düzeylerine göre KARGEL ve alt boyutlarından aldıkları puanlara ait istatistikler Tablo 12’de gösterilmiştir. Baba Eğitim Düzeyine göre KARGEL’den alınan puanlara bakıldığında, puanların istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Tablo 13: Anne Eğitim Düzeyine Göre BÇÖ-Alt Boyutlarına Ait İstatistikler ve Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Ölçekler	Aile Gelir Düzeyi	N	Ort.	Sd	X _{ort}	Min.	Max.	p		
BÇÖ	Okuryazar Değil	13	100.2308	10.53515	103.000	63.00	139.00	.271		
	İlkokul Mezunu	197	88.2690	26.16887	84.000	40.00	187.00			
	Ortaokul Mezunu	88	86.3182	29.29656	79.500	40.00	161.00			
	Lise Mezunu	33	87.0938	25.83865	81.000	50.00	148.00			
	Üniversite Mezunu	8	93.2500	27.66509	97.000	52.00	131.00			
	Toplam	338	88.2278	26.82206	84.000	40.00	187.00			
	Okuryazar Değil	13	22.1538	4.43182	23.000	14.00	29.00		.060	
	İlkokul Mezunu	197	18.3401	5.84939	18.000	8.00	38.00			
	Ortaokul Mezunu	88	17.6023	6.63928	16.000	8.00	35.00			
Lise Mezunu	33	17.7813	6.16302	16.000	10.00	33.00				
Üniversite Mezunu	8	18.8750	6.72814	19.500	9.00	27.00				
Toplam	338	18.2544	6.09473	18.000	8.00	38.00				
Kendini Suçlama	Okuryazar Değil	13	18.0000	4.43471	17.000	11.00	25.00	.450		
	İlkokul Mezunu	197	16.0914	4.90853	16.000	7.00	33.00			
	Ortaokul Mezunu	88	16.0341	5.92569	15.000	7.00	36.00			
	Lise Mezunu	33	16.4063	4.52847	16.000	8.00	28.00			
	Üniversite Mezunu	8	18.0000	6.52468	17.500	9.00	27.00			
	Toplam	338	16.2249	5.17381	16.000	7.00	36.00			
	Olumsuz Benlik Algısı	Okuryazar Değil	13	19.5385	5.20601	20.000	11.00		30.00	.593
		İlkokul Mezunu	197	17.9797	5.57963	18.000	8.00		38.00	
		Ortaokul Mezunu	88	17.8182	6.70142	17.000	8.00		54.00	
Üniversite Mezunu		8	18.0000	6.52468	17.500	9.00	27.00			
Toplam		338	17.8182	6.70142	17.000	8.00	54.00			

	Lise Mezunu	33	17.4063	5.74658	17.0000	9.00	30.00	
	Üniversite Mezunu	8	17.8750	4.51782	17.0000	13.00	27.00	
	Toplam	338	17.9408	5.85300	17.0000	8.00	54.00	
	Okuryazar Değil	13	20.0000	6.36396	20.0000	10.00	31.00	
	İlkokul Mezunu	197	16.6599	6.95107	16.0000	8.00	40.00	
	Ortaokul Mezunu	88	16.2727	7.79143	13.5000	8.00	38.00	
Umutsuzluk	Lise Mezunu	33	16.6875	7.24875	15.5000	8.00	40.00	.276
	Üniversite Mezunu	8	16.6250	5.50162	17.5000	8.00	24.00	
	Toplam	338	16.6893	7.15168	16.0000	8.00	40.00	
	Okuryazar Değil	13	18.9231	4.68084	18.0000	14.00	29.00	
	İlkokul Mezunu	197	17.8731	5.96924	17.0000	8.00	40.00	
	Ortaokul Mezunu	88	17.5455	6.52301	16.0000	8.00	33.00	
Yaşamı Tehlikeli Görme	Lise Mezunu	33	17.8125	5.56740	16.0000	11.00	32.00	.808
	Üniversite Mezunu	8	21.0000	10.6639	17.0000	9.00	38.00	
	Toplam	338	17.8964	6.16475	17.0000	8.00	40.00	

Öğrencilerin anne eğitim düzeylerine göre BÇÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanlara ait istatistikler Tablo 13’de gösterilmiştir. Anne eğitim düzeyine göre BÇÖ’nden alınan puanlara bakıldığında, puanların istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Tablo 14: Anne Eğitim Düzeyine Göre KARGEL-Alt Boyutlarına Ait İstatistikler ve Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Ölçekler	Aile Gelir Düzeyi	N	Ort.	Sd	X _{ort}	Min.	Max.	p
	Okuryazar Değil	13	81.3846	5.22077	81.0000	73.00	92.00	
	İlkokul Mezunu	197	83.3553	8.91088	83.0000	49.00	125.00	
	Ortaokul Mezunu	88	81.1591	8.79248	81.0000	48.00	101.00	
KARGEL	Lise Mezunu	32	83.4375	6.33952	82.5000	72.00	95.00	.461
	Üniversite Mezunu	8	81.3750	5.99851	82.0000	48.00	125.00	
	Toplam	338	82.6686	8.51964	82.0000	48.00	125.00	

Kariyer Uyumluluğu	Okuryazar Değil	13	36.0000	4.58258	35.0000	27.00	43.00	.706	
	İlkokul Mezunu	197	37.6701	5.17429	37.0000	17.00	55.00		
	Ortaokul Mezunu	88	37.4773	5.44139	38.0000	18.00	52.00		
	Lise Mezunu	32	38.5000	4.76547	38.0000	29.00	53.00		
	Üniversite Mezunu	8	38.1250	5.15326	38.0000	17.00	55.00		
	Toplam	338	37.6450	5.15326	38.0000	17.00	55.00		
	Okuryazar Değil	13	36.2308	2.77350	36.0000	32.00	42.00		.425
	İlkokul Mezunu	197	36.5076	4.50127	36.0000	22.00	55.00		
Ortaokul Mezunu	88	35.2841	4.29367	36.0000	22.00	48.00			
Lise Mezunu	32	35.8750	4.02212	35.0000	28.00	43.00			
Üniversite Mezunu	8	34.7500	4.35720	36.0000	22.00	55.00			
Toplam	338	36.0769	4.35720	36.0000	22.00	55.00			
Okuryazar Değil	13	9.1538	1.72463	9.0000	5.00	11.00	.035		
İlkokul Mezunu	197	9.1777	1.81375	9.0000	3.00	15.00			
Ortaokul Mezunu	88	8.3977	1.85410	9.0000	3.00	13.00			
Lise Mezunu	32	9.0625	1.91661	9.0000	5.00	15.00			
Üniversite Mezunu	8	8.5000	1.86411	9.0000	3.00	15.00			
Toplam	338	8.9467	1.86411	9.0000	3.00	15.00			

Öğrencilerin anne eğitim düzeylerine göre KARGEL ve alt boyutlarından aldıkları puanlara ait istatistikler Tablo 14'te gösterilmiştir. Anne Eğitim Düzeyine göre KARGEL'den alınan puanlara bakıldığında, Kariyer Uyumluluğu, Kariyer İyimserliği alt boyutlarına ait puanların istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0.05$). Algılanan Bilgi alt boyutu puanlarının da, anne eğitim düzeyine göre istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır ($p<0.05$). Anne eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin Algılanan Bilgi alt boyutu puanlarının da arttığı anlaşılmaktadır.

Tablo 15: Sınıf Düzeyine Göre BÇÖ-Alt Boyutlarına Ait İstatistikler ve Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Ölçekler	Sınıf Düzeyi	N	Ort.	Sd	X _{ort}	Min.	Max.	p
BÇÖ	9. sınıf	134	86,014 9	24,11376	17,00 00	42,00	150,0 0	.553
	10. sınıf	141	90,574 5	30,14305	89,00 00	40,00	187,0 0	
	11. sınıf	35	84,914 3	22,80786	82,00 00	52,00	168,0 0	
	12.sınıf	28	91,142 9	25,93684	93,50 0	48,00	144,0 0	
Çaresizlik	9. sınıf	134	17,604 5	5,60212	17,00 00	8,00	34,00	.496
	10. sınıf	141	18,709 2	6,75440	18,55 56	8,00	38,00	
	11. sınıf	35	18,371 4	5,54174	18,00 00	8,00	35,00	
	12.sınıf	28	18,254 4	6,09473	17,69 44	8,00	38,00	
Kendini Suçlama	9. sınıf	134	15,985 1	5,02772	15,60 87	7,00	33,00	.809
	10. sınıf	141	16,177 3	5,18967	15,63 16	7,00	32,00	
	11. sınıf	35	16,685 7	5,14937	16,00 00	8,00	33,00	
	12.sınıf	28	17,035 7	5,94096	16,60 00	8,00	36,00	
Olumsuz Benlik Algısı	9. sınıf	134	17,126 9	4,71188	16,94 44	8,00	30,00	.169
	10. sınıf	141	18,929 1	6,99862	17,92 86	8,00	54,00	
	11. sınıf	35	16,771 4	4,58954	15,83 33	10,00	32,00	
	12.sınıf	28	18,321 4	5,23559	18,57 14	10,00	33,00	
Umutsuzluk	9. sınıf	134	16,111 9	7,00447	14,36 36	8,00	40,00	.368
	10. sınıf	141	17,411 3	7,46809	16,92 31	8,00	40,00	
	11. sınıf	35	15,485 7	6,18524	13,00 00	8,00	29,00	
	12.sınıf	28	17,321 4	7,25745	18,50 00	8,00	32,00	
Yaşamı Tehlikeli Görme	9. sınıf	134	17,947 8	5,82620	16,95 65	8,00	38,00	.577
	10. sınıf	141	18,141 8	6,87603	17,00 00	8,00	40,00	
	11. sınıf	35	16,457 1	4,54612	16,14 29	10,00	33,00	
	12.sınıf	28	18,214 3	5,73073	16,91 49	9,00	40,00	

Tablo 15'e bakıldığında, sınıf düzeyine göre BÇÖ'nden alınan puanların, istatistiksel olarak farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Tablo 16: Sınıf Düzeyine Göre KARGEL-Alt Boyutlarına Ait İstatistikler ve Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Ölçekler	Sınıf Düzeyi	N	Ort.	Sd	X _{ort}	Min.	Max.	p
KARGEL	9. sınıf	134	83,2388	9,06134	82,7333	64,00	125,00	.877
	10. sınıf	141	82,5390	8,52351	82,1333	48,00	113,00	
	11. sınıf	35	81,8571	6,651159	81,3333	68,00	95,00	
	12.sınıf	28	81,6071	8,08446	82,5000	64,00	125,00	
Kariyer Uyumluluğu	9. sınıf	134	38,4776	5,26831	38,2500	27,00	55,00	.115
	10. sınıf	141	37,2553	5,10239	37,3462	17,00	51,00	
	11. sınıf	35	37,6286	3,75018	37,4286	29,00	45,00	
	12.sınıf	28	35,6429	5,80047	37,0000	21,00	47,00	
Kariyer İyimserliği	9. sınıf	134	36,0373	4,42720	35,9333	24,00	55,00	.654
	10. sınıf	141	36,2340	4,52712	36,1034	22,00	55,00	
	11. sınıf	35	35,3429	4,54353	35,4000	22,00	45,00	
	12.sınıf	28	36,3929	2,68520	36,5000	31,00	42,00	
Algılanan Bilgi	9. sınıf	134	8,7239	1,90919	8,7361	3,00	15,00	.196
	10. sınıf	141	9,0496	1,71683	8,9571	5,00	14,00	
	11. sınıf	35	8,8857	2,04035	8,9000	3,00	13,00	
	12.sınıf	28	9,5714	2,04448	9,3571	6,00	15,00	

Tablo 16'ya bakıldığında, sınıf düzeyine göre KARGEL'den alınan puanların, istatistiksel olarak farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

4.3. BÇÖ ve KARGEL Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Tablo 17: BÇÖ ile KARGEL Arasındaki İlişkiye Ait Spearman Korelasyon Katsayıları

		KARGEL	Kariyer Uyumluluğu	Kariyer İyimserliği	Algılanan Bilgi
BÇÖ	r	-.146	-.209	-.023	0.17
	p	.007	.000	.678	.756
Çaresizlik	r	-.145	-.195	-.012	-.001
	p	.008	.000	.821	.979
Kendini Suçlama	r	-.072	-.124	.012	.055
	p	.185	.022	.829	.314
Olumsuz Benlik Algısı	r	-.160	-.210	-.036	-.009
	p	.003	.000	.5050	.876
Umutsuzluk	r	-.176	-.239	-.058	.022
	p	.001	.000	.286	.688
Yaşamı Tehlikeli Görme	r	-.074	-.110	-.001	-.016
	p	.177	.043	.987	.765
	n		338		

Tablo 17’de, öğrencilerin BÇÖ ve KARGEL’den aldıkları puanlar arasındaki ilişkiye ait bulgular verilmiştir. Buna göre, öğrencilerin BÇÖ puanları ile KARGEL puanları arasında çok düşük düzeyde ($r=-.146$) negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p=.007$). Öğrencilerin BÇÖ’nden aldıkları puan arttıkça KARGEL’den aldıkları puan azalmaktadır.

BÇÖ’nin; Çaresizlik, Olumsuz Benlik Algısı ve Umutsuzluk alt boyutları ile KARGEL arasında da çok düşük düzeyde ($r=-.145$, $r=-.160$ ve $r=-.176$) negatif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p<0.05$). Bu duruma göre öğrencilerin KARGEL puanları ile;

BÇÖ’nin Çaresizlik alt boyutu puanları arasında .008 düzeyinde ($r=-.145$),

BÇÖ'nin Olumsuz Benlik Algısı alt boyutu puanları arasında .003 düzeyinde ($r=-.160$),

BÇÖ'nin Umutsuzluk alt boyutu puanları arasında .001 düzeyinde ($r=-.176$) çok düşük, negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. BÇÖ'nin bu alt boyutlarından alınan puanlar arttıkça KARGEL'den alınan puanlar düşmektedir. BÇÖ'nin diğer alt boyutları olan Kendini Suçlama ve Yaşamı Tehlikeli Görme alt boyutları ile KARGEL puanları arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0.05$).

KARGEL'in alt boyutlarından olan Kariyer Uyumluluğu ile BÇÖ puanları arasında çok düşük düzeyde ($r=-.209$) negatif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p=.000$). Öğrencilerin Kariyer Uyumluluğu alt boyutu puanları yükseldikçe BÇÖ'nden aldıkları puanlar düşmektedir.

İki ölçeğin de alt boyutlarının birbirleriyle olan ilişkilerine bakıldığında ise, KARGEL'in alt boyutu olan Kariyer Uyumluluğu ile BÇÖ'nin alt boyutlarının hepsi arasında çok düşük düzeyde negatif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Buna göre Öğrencilerin Kariyer Uyumluluğu alt boyutu ile;

Çaresizlik alt boyutu arasında .000 düzeyinde ($r=.195$),

Kendini Suçlama alt boyutu arasında .022 düzeyinde ($r=-.124$),

Olumsuz Benlik Algısı alt boyutu arasında .000 düzeyinde ($r=-.210$),

Umutsuzluk alt boyutu arasında .000 düzeyinde ($r=-.239$),

Yaşamı Tehlikeli Görme arasında .043 düzeyinde ($r=-.110$) çok düşük, negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin Kariyer Uyumluluğu puanları arttıkça, BÇÖ'nin tüm alt boyutlarından aldıkları puanlar düşmektedir.

Tablo 18: KARGEL'in Yordayıcılarına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Yordayıcılar	B	Sd	β	t	p	R	R ²
1	Sabit (a)	85.297	1.750		48.746	.000		
	BÇÖ	.251	.347	.742	.724	.469		
	Çaresizlik	-.340	.386	-.243	-.882	.379		
	Kendini Suçlama	-.074	.375	-.045	-.196	.845		
	Olumsuz Benlik Algısı	-.471	.368	-.323	-1.279	.202	.188	.018
	Umutsuzluk	-.437	.374	-.367	-1.168	.244		
	Yaşamı Tehlikeli Görme	-.094	.391	-.068	-.240	.811		

Bağımlı değişken: KARGEL

Tablo 18'de KARGEL'İN yordayıcılarına ilişkin regresyon analizi sonuçları verilmiştir. Buna modele göre KARGEL'in yordayıcı değişkenlerinin olmadığı görülmektedir.

Tablo 19: Kariyer Uyumluluğu Alt Boyutunun Yordayıcılarına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Yordayıcılar	B	Sd	β	t	p	R	R ²
1	Sabit (a)	39.976	1.044		38.287	.000		
	BÇÖ	-.076	.207	-	-.366	.714		
	Çaresizlik	.024	.230	.395	.104	.917		
	Kendini Suçlama	.134	.224	.028	.597	.551		
	Olumsuz Benlik Algısı	-.070	.220	-.	-.317	.752	.247	.061
	Umutsuzluk	-.081	.223	.079	-.362	.717		
	Yaşamı Tehlikeli Görme	.243	.233	-.	1.044	.297		
				.112				

Bağımlı değişken: Kariyer Uyumluluğu

Tablo 19'da Kariyer uyumluluğu alt boyutunun yordayıcılarına ilişkin regresyon analizi sonuçları verilmiştir. Buna modele göre KARGEL'in yordayıcı değişkenlerinin olmadığı görülmektedir.

Tablo 20: Kariyer İyimsizliği Alt Boyutunun Yordayıcılarına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Yordayıcılar	B	Sd	β	t	p	R	R ²
1	Sabit (a)	36.320	36.320		40.082	.000		
	BÇÖ	.239	.239	1.472	1.330	.184		
	Çaresizlik	-.232	-.232	-.324	-1.161	.247		
	Kendini Suçlama	-.181	-.181	-.215	-.933	.352		
	Olumsuz Benlik Algısı	-.298	-.298	-.401	-1.566	.118	.105	.011
	Umutsuzluk	-.287	-.287	-.471	-1.479	.140		
	Yaşamı Tehlikeli Görme	-.225	-.225	-.318	-1.113	.267		

Tablo 20'de Kariyer iyimsizliği alt boyutunun yordayıcılarına ilişkin regresyon analizi sonuçları verilmiştir. Buna modele göre KARGEL'in yordayıcı değişkenlerinin olmadığı görülmektedir.

Tablo 21: Algılanan Bilgi Alt Boyutunun Yordayıcılarına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Yordayıcılar	B	Sd	β	t	p	R	R ²
1	Sabit (a)	9.001	.386		23.317	.000		
	BÇÖ	.088	.077	1.270	1.153	.250		
	Çaresizlik	-.132	.085	-.432	-1.554	.121		
	Kendini Suçlama	-.026	.083	-.072	-.315	.753		
	Olumsuz Benlik Algısı	-.103	.081	-.322	-1.264	.207	.139	.019
	Umutsuzluk	-.070	.083	-.267	-.844	.400		
	Yaşamı Tehlikeli Görme	-.112	.086	-.370	-1.298	.195		

Bağımlı değişken: Algılanan Bilgi

Tablo 21'de Algılanan bilgi alt boyutunun yordayıcılarına ilişkin regresyon analizi sonuçları verilmiştir. Buna modele göre KARGEL'in yordayıcı değişkenlerinin olmadığı görülmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

V. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

5.1 Sonuç

Lise öğrencilerinin bilişsel çarpıtmalarının kariyer geleceği algılarını nasıl etkilediğinin incelenmesi amaçlanan bu çalışmada aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

1. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre BÇÖ puan ortalamaları daha yüksektir.
2. Öğrencilerin aile gelir düzeyi bakımından BÇÖ'nden aldıkları puanlarda anlamlı bir fark bulunmamıştır.
3. Öğrencilerin hem anne hem de baba eğitim düzeyi bakımından BÇÖ'nden aldıkları puanlarda istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır.
4. Öğrencilerin sınıf düzeyine göre BÇÖ'nden aldıkları puanlarda anlamlı bir fark bulunmamıştır.
5. KARGEL ölçeği puanları arasında cinsiyet bakımından, istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.
6. Aile gelir düzeyine göre KARGEL'den alınan puanlar farklılaşmamaktadır.
7. Baba eğitim düzeyine göre KARGEL'den alınan puanlar arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.
8. Sınıf düzeyine göre öğrencilerin KARGEL'den aldıkları puanlarda anlamlı bir fark bulunmamıştır.
9. Erkek öğrencilerin KARGEL Algılanan Bilgi alt boyutuna ait puanları, kız öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.
10. Öğrencilerin BÇÖ puanları ile KARGEL puanları arasında çok düşük düzeyde ($r=-.146$) negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p=.007$). Öğrencilerin BÇÖ'nden aldıkları puan arttıkça KARGEL'den aldıkları puan azalmaktadır.
11. Öğrencilerin BÇÖ puanları, KARGEL ve alt boyutu puanlarını yordamamaktadır.

5.2 Tartışma

Lise öğrencilerinin bilişsel çarpıtmalarının kariyer geleceği algılarını nasıl etkilediğinin incelenmesinin amaçlandığı bu çalışmaya 338 öğrenci katılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin %39.6'sı 9. sınıflardan, %41,7'si 10. sınıflardan, %10,4'ü 11. sınıflardan ve %8,3'ü de 12. sınıflardan oluşmuştur. Araştırmaya katılan öğrencilerin %3.8'inin annesi okur yazar değildir. %58.3'ünün annesi ilkokul mezunu, %26'sının annesi ortaokul mezunu, %9.5'inin annesi lise mezunu ve %2.4'ünün annesi ise üniversite mezunudur. Çalışmaya katılan öğrencilerin %0.9'unun babası okuryazar değildir. %51.2'sinin babası ilkokul mezunu, %26'sının babası ortaokul mezunu, %16.9'unun babası lise mezunu ve %5'inin babası da üniversite mezunudur. Araştırmaya katılan öğrencilerin %8.9'unun aile gelir düzeyi asgari ücretten azdır. %27.2'sinin aile gelir düzeyi asgari ücret ile 1499 TL arasında, %33.4'ünün 1500 TL ile 2499 TL arasında, %20.4'ünün 2500 TL ile 3499 TL arasında %10.1'inin ise 3500 TL ve üzeridir.

Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre BÇÖ puan ortalamaları anlamlı düzeyde daha yüksektir. Çaresizlik alt boyutuna göre, kız öğrencilerin puan ortalamaları, erkek öğrencilerin puan ortalamalarına göre anlamlı düzeyde daha yüksektir. Yaşamı Tehlikeli Görme alt boyutunda ise, yine kız öğrencilerin puan ortalamaları erkek öğrencilerin puan ortalamalarına göre anlamlı düzeyde daha yüksektir. Erkek öğrencilerin KARGEL Algılanan Bilgi alt boyutuna ait puanları, kız öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Öğrencilerin aile gelir düzeyine göre BÇÖ'nden ve KARGEL'den aldıkları puanlarda bir farklılaşma yoktur. Öğrencilerin hem anne hem de baba eğitim düzeyine göre BÇÖ'nden aldıkları puanlarda da istatistiksel açıdan anlamlı olarak fark yoktur. Öğrencilerin anne eğitim düzeyine göre KARGEL'den aldıkları puanlarda ise, Kariyer Uyumluluğu, Kariyer İyimserliği alt boyutlarına ait puanlarda istatistiksel açıdan anlamlı fark yoktur. Algılanan Bilgi alt boyutunda aldıkları puanlarda ise, anne eğitim düzeyine göre istatistiksel açıdan anlamlı olarak fark vardır. Öğrencilerin anne eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerde Algılanan Bilgi alt boyutu puanları da artmaktadır.

Bu çalışmada elde edilen bulgular üç başlık altında tartışılmıştır.

5.2.1 Öğrencilerin BÇÖ'ne Ait Bulguları

Bu çalışmada, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre BÇÖ puan ortalamaları daha yüksektir. Çaresizlik ve Yaşamı Tehlikeli Görme alt boyutlarına göre, kız öğrencilerin puan ortalamaları, erkek öğrencilerin puan ortalamalarına göre daha yüksektir. Literatüre bakıldığında, bilişsel çarpıtmaların kadınlarda anlamlı bir şekilde fazla olduğuna dair bulgularan çalışmalar olduğu görülmektedir (Eriş, 2017; Öztütüncü, 1996). Boran-Sarı (2017), araştırmasında, üniversite öğrencilerinin cinsiyetine göre bilişsel çarpıtma puanlarına ilişkin t-testi sonuçlarına bağlı olarak, kadın katılımcıların bilişsel çarpıtma puanlarının erkek katılımcılarınkinden anlamlı bir şekilde daha yüksek bulmuştur. Literatür incelendiğinde, bu araştırma ile farklı yönde araştırmaların olduğu da görülmektedir. Yurtal-Dinç (1999), araştırmasında bilişsel çarpıtma puanlarının cinsiyete göre farklı çıkmadığını bulmuştur. Durm ve Stowers (1998), bilişsel çarpıtmaların cinsiyete göre değişmediğini ortaya koymuştur. Bilge, Arslan ve Doğan (2000), yaptıkları araştırmada üniversiteye devam eden öğrencilerin bilişsel çarpıtma düzeyleri farklılığı ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık bulamamıştır. Bu bilgiler ışığında, cinsiyete göre BÇÖ'nden alınan puanlar arasında son yıllarda yapılan çalışmalarda farklılaşma olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada, öğrencilerin hem anne hem de baba eğitim düzeyine göre BÇÖ'nden aldıkları puanlarda istatistiksel açıdan anlamlı olarak fark bulunmamıştır. Literatüre baktığımızda Çakır (2014), bu çalışmaya benzer şekilde; öğrenci ve mezun hemşirelerin anne eğitim durumu ile baba eğitim durumlarının bilişsel çarpıtma ile ilişkili olmadığını ortaya koymuştur. Gönen (2014) araştırmasının sonucuna göre annenin ve babanın okumamış, ilkökul, ortaokul, lise ya da üniversite mezunu olması ile çocuğun bilişsel çarpıtma düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulmamıştır. Literatür incelendiğinde araştırmamızla farklı yönde olan sonuçlar da bulunmaktadır. Altıntaş (2006), ergenlerde akılcı olmayan inançlar düzeyinin annenin eğitim seviyesi yükseldikçe artış gösterdiği fakat babanın eğitim seviyesinden etkilenmediğini saptamıştır. Kalkan (2008), araştırmasında baba eğitim düzeyi ile bilişsel çarpıtmalar arasında olumlu bir ilişki bulmuştur. Çivitçi (2006), araştırmasında anne baba eğitim düzeyinin düşük düzeyde olması ile ergenlerde bilişsel çarpıtmaların arttığını

göstermiştir. Son yıllarda yapılan çalışmaların bu araştırmanın bulgularıyla benzer olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada, öğrencilerin aile gelir düzeyine göre BÇÖ'nden aldıkları puanlarda anlamlı bir fark bulunamamıştır. Çalışmamıza benzer bir şekilde Gönen (2014) de, üniversite öğrencilerinin ekonomik durumu ile bilişsel çarpıtma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulmamıştır. Yalçın-Koçkan (2015), araştırmasında gelir düzeyi ile İİBÇÖ arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Bu çalışmada, evli kişilerde; gelir düzeyi düşük olan kişilerin İİBÇÖ toplam puanları, gelir düzeyi orta ve yüksek olan kişilerin İİBÇÖ toplam puanlarından yüksek bulunmuştur. Yalçın-Koçkan'ın araştırmasındaki örneklemin yaş grubunun daha büyük olduğu düşünüldüğünde, bu araştırmanın literatürdeki benzer çalışmalarla tutarlı olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada öğrencilerin sınıf düzeyine göre öğrencilerin BÇÖ'nden aldıkları puanlarda anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Literatür incelendiğinde, Çakır (2014) yaptığı çalışmada, öğrenci hemşirelerin bulunduğu sınıf ile olumsuz benlik algısı, kendini suçlama, umutsuzluk, çaresizlik ve yaşamı tehlikeli görme alt boyutları puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

5.2.2 Öğrencilerin KARGEL'e Ait Bulguları

Bu çalışmada, KARGEL ölçeği puanlarının cinsiyete göre, istatistiksel olarak farklılaşmadığı bulunmuştur. Fakat, KARGEL'in Algılanan Bilgi alt boyutuna göre kız ve erkek öğrenciler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmuştur. Buna göre, erkek öğrencilerin KARGEL Algılanan Bilgi alt boyutuna ait puanları, kız öğrencilere göre daha yüksektir. Literatüre bakıldığında, Mutlu (2011), araştırmasında, kariyer karar verme güçlük düzeyinin kızlar ve erkekler arasında farklılık göstermediğini bulmuştur. Ancak, erkek öğrencilerin bilgi eksikliği alt ölçeğine ait puan ortalamaları, kız öğrencilerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir. Bu durum, bu araştırma ile zıtlık gösterir niteliktedir.

Araştırma bulguları, literatürdeki önceki bazı araştırma bulguları ile uygunluk gösterirken (Hamamcı ve Hamurlu, 2005); bazı araştırma bulguları (Yazıcıoğlu,

2008; Şeker, 2013) ile çalışmaktadır. Şeker (2013), araştırmasında, lise öğrencilerinin meslek kararı verme yetkinliği ölçeği boyutları ve toplam ölçek puanları bakımından cinsiyete göre farklılık göstermediği sonucunu bulmuştur.

Aile gelir düzeyine göre KARGEL'den alınan puanlar farklılaşmamaktadır. Kütükçü (2018), kadınlarla yaptığı bir çalışmada, katılımcıların gelir düzeylerine göre kariyer geleceği algısına ilişkin; yüksek gelir düzeyine sahip kadınların, düşük gelir düzeyine sahip kadınlara kıyasla olumlu kariyer geleceği algısını daha yüksek bulmuştur. Gelir düzeyi arttıkça kadınların kariyer geleceği algıları olumlu bakış açısı kazanmaktadır.

Şeker (2013), araştırmasında, lise öğrencilerinin meslek kararı verme yetkinliği puanlarının, "gerçekçi plan yapma" boyutu puanlarının ailenin aylık gelirin'e göre farklılık gösterdiğini bulmuştur. Ailesinin aylık geliri 1500 TL ve üzerinde olan öğrencilerin, "gerçekçi plan yapma" boyutu puanlarının, ailesinin aylık geliri 750 TL altındaki öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bozgeyikli, Eroğlu ve Hamurcu (2008), Türk gençleri ile yaptıkları çalışmada, öğrencilerin sosyo - ekonomik düzeylerinin meslek kararı verme yetkinliklerini önemli ölçüde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Gelir düzeyi yüksek öğrencilerin meslek kararı verme yetkinlik puanlarının da yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Mesleki planlamalar yaparken, yüksek gelir düzeyine sahip ailelerden gelen öğrencilerin, düşük gelirli öğrencilere nazaran, buldukları koşulları daha objektif değerlendirebildiği düşünülmektedir. Genellikle, düşük gelirli ailelerdeki öğrenciler, maddi olanaksızlıklar yüzünden, uzun süreli eğitim gerektiren mesleki planlamalar yapmak yerine, kısa süreli bir eğitimden sonra kolay iş bulabilecekleri mesleklere yönelmektedir. Ali, McWhirter ve Chronister'in (2005), dokuzuncu sınıf öğrencileri ile yaptıkları çalışmada, öğrencilerin mesleki planlama davranışları gösterirken yetkinlik ve sonuç beklentilerinin, düşük gelir düzeyinden önemli düzeyde etkilendiği sonucuna varılmıştır.

Bu çalışmada, kariyer geleceği algısının aile gelir düzeyine göre farklılık göstermemesinin sebebi olarak, çalışmaya katılan öğrencilerin çoğunun ailesinin orta sosyo ekonomik düzeyde olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Baba eğitim düzeyine göre KARGEL'den alınan puanlar arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulunmuştur. Fakat, anne eğitim düzeyine göre KARGEL'den alınan puanlara bakıldığında, Algılanan Bilgi alt boyutu puanlarının, anne eğitim düzeyine göre istatistiksel bakımdan anlamlı derecede farklılaştığı sonucu elde edilmiştir. Anne eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin Algılanan Bilgi alt boyutu puanlarının da arttığı anlaşılmaktadır.

Akdeniz (2009), araştırmasında, meslek kararı verme yetkinliği puanlarının hem anne hem de baba eğitim düzeyine göre farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır. Aile eğitim düzeyinin, meslek kararı verme yetkinliği üzerinde etkisi olduğunu gösteren farklı çalışmalar da bulunmaktadır. Aynı şekilde bu çalışmalar da, aile eğitim düzeyinin artması ile meslek kararı verme yetkinliğinin de arttığı sonucunu ortaya koymaktadır (Gesinde, 2001; Ferry, 2006).

Anne eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin Algılanan Bilgi alt boyutu puanlarının da artmasının sebebi olarak, Türkiye'de annenin çocuk eğitiminde babaya göre daha etkin olması olarak düşünülebilir.

Araştırma sonucundan farklı olarak, literatür incelediğinde, Kalafat (2014), araştırmasında, anne - baba eğitim düzeyine göre öğrencilere ait KARGEL puanlarında bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Şeker (2013), araştırmasında, meslek kararı verme yetkinlik puanlarının anne - baba eğitim düzeyi açısından farklılık göstermediğini bulmuştur.

Bu sonuç birçok öğrencinin, üniversiteye gelene kadar, meslek seçimi ve kariyer gelişimi ile ilgili aile dışı çeşitli faktörlerden yararlanmalarının sonucu şeklinde düşünülebilir. Bu dış faktörler, arkadaşları öğretmenleri vs. olabilir. Öğrenciler üniversiteye başlamadan önce birçok dış kaynaktan bilgi almaları nedeniyle anne baba eğitimindeki farklılık bu sonuçlara yansımamış olabilir.

Elde edilen bulgulara göre, meslek kararı verme yetkinliğinde annenin eğitim düzeyi meslek kararı verme yetkinliğinin gelişiminde etkili bir öğedir. Yapılan bazı araştırmaların da (Yukarıda bahsedilen) gösterdiği gibi, bu konuda yapılan açıklamalar çoğunlukla, ailenin eğitim düzeyinin artmasıyla, meslek kararı verme yetkinliğinin de arttığı yönündedir. Bu çalışmada da özellikle anne eğitim düzeyinin

artmasının farklılaşmaya neden olmasının sebebi ise, Türkiye’de çocuk yetiştirme konusunda annenin babaya oranla daha aktif rol alması olarak düşünülebilir.

Bu araştırmada sınıf düzeyine göre öğrencilerin KARGEL’den aldıkları puanlarda anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Aynı şekilde bu araştırmada elde edilen bulgulara benzer bir şekilde Kalafat (2014) da, öğrencilerin kariyer geleceği algısının sınıf düzeyine göre farklılaşmadığı sonucunu bulmuştur. Bu durumun üniversitede öğrencilere sunulan “kariyer psikolojik danışmanlığı” yardımlarının yeterli olmadığından kaynaklandığını belirten Kalafat, son sınıfta olan öğrencilerin, kariyer geleceği algısının, aldığı eğitimler aracılığıyla pozitif yönde atması gerektiğini vurgulamaktadır.

Ayrıca, öğrencilerin üniversite sürecinde kariyerlerini tamamladıklarını düşünmeleri, üniversitelerin, kariyer çalışmaları yapan merkezlerinden ve psikolojik danışma merkezlerinden düşük oranda yardım alması, kişilerin, “kariyer geleceği algısı”nda bir farklılaşma yaşamamalarına neden olmaktadır (Erkan, Özbay, Cihangir ve Terzi, 2012). Buna göre araştırmamızdan elde ettiğimiz sonuca göre, araştırmaya katılan öğrencilerin lise öğrenimleri döneminde kariyer gelişimi sürecini tamamladıklarını düşündükleri, bu nedenle sınıf düzeyine göre öğrencilerin KARGEL puanlarında farklılaşma olmadığı söylenebilir.

5.2.3 BÇÖ ve KARGEL Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Öğrencilerin BÇÖ puanları ile KARGEL puanları arasında düşük düzeyde ($r=-.146$) negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p=.007$). Öğrencilerin BÇÖ’nden aldıkları puan arttıkça KARGEL’den aldıkları puan azalmaktadır.

BÇÖ’nin; Çaresizlik, Olumsuz Benlik Algısı ve Umutsuzluk alt boyutları ile KARGEL arasında da düşük düzeyde ($r=-.145$, $r=-.160$ ve $r=-.176$) negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna sonuca göre öğrencilerin BÇÖ’nin bu alt boyutlarından alınan puanlar arttıkça KARGEL’den alınan puanlar düşmektedir.

KARGEL’in alt boyutlarından olan Kariyer Uyumluluğu ile BÇÖ puanları arasında çok düşük düzeyde ($r=-.209$) negatif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p=.000$).

Öğrencilerin Kariyer Uyumluluğu alt boyutu puanları yükseldikçe BÇÖ'nden aldıkları puanlar düşmektedir.

İki ölçeğin de alt boyutlarının birbirleriyle olan ilişkilerine bakıldığında ise, KARGEL'in alt boyutu olan Kariyer Uyumluluğu ile BÇÖ'nin alt boyutlarının hepsi arasında çok düşük düzeyde negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin Kariyer Uyumluluğu puanları arttıkça, BÇÖ'nin tüm alt boyutlarından aldıkları puanlar düşmektedir.

İlgili literatür incelendiğinde, bilişsel çarpıtmalar ve kariyer geleceği algısı arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışma olmadığı ortaya çıkmıştır. Benzer çalışmalara bakıldığında ise; Işık (2012), kariyer kararı yetkinlik beklentisi ile sürekli kaygı ve duygu durum arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmadaki bulgular incelendiğinde ise; kaygı düzeyleri arttıkça kariyer kararı yetkinlik beklentisinin düştüğü, kaygı düzeyi azaldıkça ise, kariyer kararı yetkinlik beklentisinin yükseldiği görülmektedir. Bu durum araştırma bulgularımızla örtüşmektedir.

Bilişsel çarpıtmalar, bilgi işleme sürecinin hatalı veya etkili olmadığı durumlarda, ya hep ya hiç tarzı düşünme, seçici soyutlama, aşırı genelleme, kişiselleştirme vb. biçimlerde ortaya çıkan, düşüncelerimizdeki tipik hatalardır (Beck, 2001). Kariyer Geleceği Algısı ise, kişinin kariyer uyumluluğu, kariyer iyimserliği ve kariyer seçenekleri ile ilgili bilgiye sahip olmaları ile açıklanmaktadır (Rottinghaus, Day ve Borgen, 2005).

Araştırma sonucuna göre, öğrencilerin bilişsel çarpıtma düzeyleri kariyer geleceği algılarını yordamamaktadır. Öğrencilerin bilişsel çarpıtma düzeyleri ile KARGEL arasında ise çok düşük düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Yani bilişsel çarpıtmalar çok düşük düzeyde de olsa bireyin kariyer uyumluluğunu, kariyer iyimserliğini ve kariyer seçenekleri hakkında sahip olduğu bilgi düzeyini olumsuz olarak etkilemektedir. Bu sonuç literatürdeki bilgiler ile tutarlı görünmektedir. Bir bireyin sağlıklı karar verebilmesi, sağlıklı seçimler yapabilmesi için bilişsel çarpıtma düzeyinin düşük olması gerekmektedir. Bilişsel çarpıtma düzeyinin düşük olması, kişinin kariyer geleceği ile ilgili sağlıklı seçimler yapabilmesine olanak sağlayacaktır.

5.3 Öneriler

5.3.1 Psikolojik Danışmanlara Yönelik Öneriler

Anne eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin KARGEL Algılanan Bilgi alt boyutu puanlarının da arttığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle öğrencilerin sağlıklı kariyer geleceği algısı oluşturabilmesi için, buna yönelik aile eğitimlerinin okul Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servislerince planlanmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Okul psikolojik danışmanlarının öğrencilere yönelik mesleki rehberlik çalışmalarında önemli sorumluluklarının olduğu bilinmektedir. Bu sebepten dolayı okul rehberlik servisi tarafından ebeveynlere yönelik olarak onların ergenlerin kariyer geleceği algısı ve bilişsel çarpıtmaları üzerine oynadıkları role ilişkin gerekli dikkat ve önemin kazandırılması konusunda eğitim vermeleri önerilir.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin bilişsel çarpıtma düzeylerinin yüksek olması, kariyer geleceği algısını olumsuz yönde etkilemektedir. Bir bireyin sağlıklı karar verebilmesi, sağlıklı seçimler yapabilmesi için bilişsel çarpıtma düzeyinin düşük olması gerekmektedir. Bu nedenle okulların Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servislerince yapılan etkinliklerde öğrencilerin düşünme biçimlerinin değerlendirilmesi, bu alana yönelik çalışmalar yapılması öğrencilerin kariyer geleceği ile ilgili sağlıklı seçimler yapabilmelerine olanak sağlayacaktır. Bu nedenle Psikolojik Danışmanlara, özellikle ABC modelinin öğretildiği aile eğitim programlarının düzenlenmesi önerilir.

Okul Psikolojik Danışma Servislerinin destek vermesiyle, öğrencilerin kariyer gelişimleri ile ilgili bilişsel çarpıtmalarına ilişkin, çeşitli “kendine yardım materyalleri” (broşürler, seminerler, okul gazeteleri vs.) aracılığıyla kariyer geleceği algılarına yönelik sağlıklı algı ve beklentiler oluşturmaları sağlanabilir.

Okul Psikolojik Danışmanların, öğrencilerle bireysel mesleki rehberlik çalışmalarına başlamadan önce, öğrencilerin bilişsel çarpıtma düzeylerinin ve kariyer geleceği algılarının ölçme değerlendirme araçları kullanarak tespit etmeleri önerilir.

5.3.2 Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Sınıf düzeyine göre öğrencilerin KARGEL'den aldıkları puanlarda anlamlı bir fark bulunamamıştır. Sınıf düzeyine göre fark bulunamamasının nedenlerinin ortaya çıkarılması ile ilgili kariyer psikolojik danışmanlığı alanında yeni çalışmalar yapacak araştırmacılara, araştırılabilecek bir konu olarak önerilir.

Araştırma sonucuna göre, bilişsel çarpıtmalar ve kariyer geleceği algısı ile ilgili ilişkinin çok düzeyde bulunmuş olması ve öğrencilerin bilişsel çarpıtmalarının kariyer geleceği algısını yordamaması, kariyer danışmanlığı alanında yeni çalışmalar yapacak olan araştırmacılar için araştırılması gereken bir konudur. Bu iki değişken arasındaki ilişkinin neden düşük çıktığı ve BÇÖ'nin KARGEL'i neden yordamadığı ile ilgili çalışılması önerilir.

Ayrıca, kariyer geleceği algısı kavramının son yıllarda çalışılmaya başlanması ve kariyer geleceği algısı ile bilişsel çarpıtmalar arasındaki ilişkinin çok fazla çalışılmamış olması bu araştırmanın güçlü yönüdür. Öte yandan bu durum mevcut araştırmanın bulgularını literatür ile karşılaştırarak tartışılma konusunda zorluk yaşanmasına neden olmuştur. Gelecekte planlanan çalışmalarda kariyer geleceği algısı ve bilişsel çarpıtmalar arasındaki ilişkiye dair bu çalışmaya benzer karşılaştırmaların yapılması önerilir.

KAYNAKÇA

- Ağır, M. (2007). *Üniversite öğrencilerinin bilişsel çarpıtma düzeyleri ile problem çözme becerileri ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişki* (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ali, S. R., McWhirter, E. H. ve Chronister, K.M. (2005). Self-efficacy and vocational outcome expectations for adolescents of lower socioeconomic status: a pilot study. *Journal of Career Assessment*, 13, 40-58.
- Akdeniz, S. (2009). *Ergenlerin meslek kararı verme yetkinlik algılarının algılanan anne baba tutumu ve bazı özlük nitelikleri açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Altıntaş, G. (2006). *Liseli ergenlerin kişiler arası iletişim becerileri ile akılcı olmayan inançları arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Bacanlı, F. (2012). Kariyer karar verme güçlükleri ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların ilişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(37), 86-95.
- Balın, E. (2008). *The role of perceived career barrier sandgender in predicting commitment to career choices of university students*(A Thesis Submitted to The Graduate School). Middle East Technical University, Ankara.
- Bayram, C. (2008),. *Kariyer planlama ve yönetimi*, Kumsaati Yayınları, İstanbul.
- Beck, J. S. (2001). *Bilişsel Terapi: Temel kavramlar ve ötesi*. (Çev. N. Hisli Şahin). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları. (Eserin orijinali 1995'te yayımlandı).
- Bektaş, Y. D. ve Demir, A. (2004). Üniversite öğrencileri için mesleki grup rehberliği programı ve programın etkisi, *PDR: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(22), 27-34.
- Bilge, F., Arslan, A. ve Doğan, Ş. (2000). Ankara ili sığınma evine başvuran kadınların problem çözme becerilerini değerlendirmeleri, akılcı olmayan düşünceleri, kızgınlık, umut ve özsaygı düzeylerine ilişkin karşılaştırmalı bir inceleme. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 11 (13), 19–32.
- Bilgin, M. (2004). Bilişsel üçlü ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi*, 21: 35-40
- Boran-Sarı, B. (2017). *Üniversite öğrencilerinin bilişsel çarpıtmaları ile özduyarlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.

- Bozgeyikli, H., Eroğlu, S.E. ve Hamurcu, H. (2008). Career decision making self efficacy, career maturity and socioeconomic status with Turkish youth. *Paris International Conference on Education, Economy and Society, Novotel Paris Tour Eiffel*. 17-19 July.
- Brown, D. (2003). *Career information, career counseling and career development*. (8th Ed), Boston: Pearson Education, Inc.
- Coon, K. L. (2008). *Predicting career decision-making difficulties among undergraduate students: the role of career decision making self efficacy, career optimism, and coping* (A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Doctor of Philosophy Degree). Southern Illinois University, Carbondale.
- Corey, G. (1996). *Theory and practice of counselling and psychotherapy*. Fifth edition. Monterey/California: Brooks/Cole Publishing Company.
- Crane, F.G. ve Crane, E. C. (2007). Dispositional optimism and entrepreneurial success. *The Psychologist-Manager Journal*, 10(1), 13–25.
- Crocker, L. M., ve Algina, J. (1986). *Introduction to classical and modern test theory*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Çakır, C. (2014). *Öğrenci ve mezun hemşirelerde bilişsel çarpıtmaların mesleki benlik saygısı ve hemşirelik algısı ile ilişkisinin belirlenmesi*(Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı, Antalya.
- Çivitci, A. (2006). Ergenlerde mantıkdışı inançlar: Sosyodemografik değişkenlere göre bir inceleme. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 9-19.
- Doğan, S. (1995). *Akılci Duygusal Terapi Kuramsal Bir İnceleme*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü. 6.2.
- Dozois, D. J. A. ve Beck, A. T. (2008). Risk factors in depression. Keith S. Dobson, David J. A. Dozois (Ed.). *Cognitive Schemas, Beliefs and Assumptions*. Oxford: Elsevier.
- Dölek, N. (2008). Kariyer geliştirme kuramları. R. Özyürek. (Ed.). *Kariyer Yolculuğu*. Birinci Baskı, 99-118. Ankara: Ses reklam ve İletişim Hizmetleri.
- Duffy, R. D. (2010). Sense of control and career adaptability among undergraduate students. *Journal of Career Assessment*, 18(4). 419- 430.
- Durm, M. ve Stowers, D. (1998). Just world beliefs and irrational beliefs: A sex difference. *Table of contents for Psychological Reports*. 83. 1. Aug 01. 1998.

- Erden, M., Akman, Y. (2007). *Eğitim psikolojisi: Gelişim, öğrenme, öğretim*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Erdoğmuş-Zorver, C. (2011). *Kariyer uyumu ve iyimserliği ölçeğinin geliştirilmesi*(Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Ergin, D. A. (2013). Çocuk ve Ergenlerde Olumsuz Bilişlerin Değerlendirilmesi: Çocukların Otomatik Düşünceleri Ölçeğinin Uyarlanması. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 2. 72-77.
- Eriş, K. (2017). *Otomatik düşüncelerin ve irrasyonel inanışların obsesif kompulsif belirtiler ve depresyon arasındaki aracı değişken rolü* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Programı, İstanbul.
- Erkan, S., Özbay, Y., Cihangir, Ç. Z., ve Terzi, G. (2012). Üniversite öğrencilerinin yaşadıkları problemler ve psikolojik yardım arama gönüllükleri. *Eğitim ve Bilim Dergisi*. 37, 164.
- Erok, M. (2013). *İlişkilere ilişkin bilişsel çarpıtmalar, ilişkiye dair inançlar, kişilerarası öfke, kişilerarası ilişkiler, problem çözme ve evlilik çatışması*(Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Programı, İstanbul.
- Ferry, N. M. (2006). Factors influencing career choices of adolescents and young adults in rural Pennsylvania. *Journal of Extension*. 44(3). 1-6.
- Gesinde, S. A. (2001). Vocational development and adjustment. *University of Ibadan external studies programme series*. Ibadan, pp: 16-45
- Ginzberg, E. (1984). Career development. D. Brown, ve L. Brooks (Eds.), *Career Choice and Development*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Göller, L. (2010). *Ergenlerin akılcı olmayan inançları ile depresyon umutsuzluk düzeyleri ve algıladıkları akademik başarıları arasındaki ilişkiler*(Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Erzurum.
- Gönen, G. (2014). *Algılanan anne baba tutumunun üniversite öğrencilerinin bilişsel çarpıtmaları ve kişilik yapıları ile ilişkisi*(Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı, İzmir.
- Greenhous, J. H., Callanan, G. A. ve Godshalk, V. M. (2010). *Career management* (4th Ed). California: Sage Publications.

- Güven, N. (2005). *İlişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar ve evlilikte problem çözme becerilerinin evlilik doyumu ile ilişkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hall, D.T. ve Mansfield, R. (1975). Relationships of age and seniority with career variables of engineers and scientists. *Journal of Applied Psychology*, 60 (2), 201-210.
- Hamamcı, Z. ve Çoban, A. E. (2007). Mesleki olgunluk ve mesleki kararsızlığın akılcı olmayan inançlarla ilişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(27), 31-42.
- Hamamcı, Z. ve Hamurlu, K. M. (2005). Anne babaların meslek gelişimine yardımcı olmaya yönelik tutumları ve bilgi düzeylerinin çocuklarının mesleki kararsızlıkları ile ilişkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (10), 55- 69.
- Herr, E.L., Cramer, S.H., ve Niles, S.G. (2004). *Career guidance and counseling through the lifespan systematic approaches*. 6th edition, Boston: Pearson Education Inc.
- Işık, E. (2012). The relationship of career decision self-efficacy, trait anxiety and affectivity among undergraduate students. *Psychological Reports*, 111, 805-813
- Kalafat, T. (2014). *Kariyer geleceği algısını etkileyen kişisel faktörlerin belirlenmesine yönelik bir model çalışması*(Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı, Ankara.
- Kalkan, N. (2008). *Ergenlerde bilişsel yapılar ve sosyal kaygı arasındaki ilişkinin bilişsel davranışçı yaklaşım açısından yorumlanması* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kaya, İ. (2010). *Anne-babaların akılcı olmayan inançlara ölçeğinin geliştirilmesi: Psikometrik özelliklerinin incelenmesi*(Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Gaziantep.
- Kopala, M. ve Keitel, M. A. (2003). *Handbook of counseling woman*, SAGE Publications Inc, USA, 139-140.
- Korkut-Owen, F. ve Eraslan-Çapan, B. (2017). Fen, Teknoloji, Matematik ve Mühendislik Alanlarını Seçmeyi Planlama: Meslek Seçimine İlişkin İnançlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1-19.
- Köroğlu, E. ve Türkçapar, H. (2009). *Psikoterapi yöntemleri kuramlar ve uygulama yönergeleri*. HYB Yayıncılık. Ankara.

- Köroğlu, E. (2012). *Klinik psikiyatri*. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Kütükçü, A. (2018). *Cinsiyet rolü, denetim odağı ve örgütsel kısıtların kadınların kariyer geleceği algısına etkisi*(Yüksek Lisans Tezi). Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı, Düzce.
- Levinson, D. J. (1986). A conception of adult development. *American Psychological Association*, 41 (1), 3-13.
- Martin, R. ve Watson, D. (1997). Style of anger expression and its relation to daily experience. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23 (3). 285-294.
- Marziller, J. S. (1980). Cognitive Therapy and Behavioural Practice. *Behaviour Research and Therapy*, 18, 249-258.
- Merdan, E. (2011). *Kişilikle kariyer seçimi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- McKay, M. ve Fanning, P. (2005). *Özgüven*. (F. G. Atay Çev.). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Mutlu, T. (2011). *Lise öğrencilerinde kariyer kararı verme güçlükleri*.(Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı, Ankara.
- Ömeroğlu, S. (2014). *Polis akademisi öğrencilerine yönelik kariyer uyumu programının etkililiğinin değerlendirilmesi*(Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Ankara.
- Öztütüncü, F. (1996). *Liseli ergenlerdeki irrasyonel/olumsuz otomatik düşüncelerin ana baba tutumları ve aile içi ilişkiler açısından incelenmesi*(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özyürek, R. (Ed.). (2008). *Kariyer Yolculuğu*. Ankara: Ses Reklam ve İletişim Hizmetleri.
- Parlak, Z.M. (2016). *Kariyer tercihlerini etkileyen faktörlerin çeşitliliğinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Patton, W., Bartrum, D.A. ve Creed, P. A. (2004). Gender differences for optimism, self-esteem, expectations and goals in predicting career planning and exploration in adolescents. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 4(3):193-209.

- Peterson, C. (2000). The future of optimism. *American Psychological Association, Inc*, 55(1), 44–55.
- Rottinghaus, P. J., Day, S. X., ve Borgen, F. H. (2005). The career futures inventory: a measure of career-related adaptability and optimism. *Journal of Career Assessment*, 13 (1). 3-24.
- Rottinghaus, P. J. (2009). *The career futures inventory – revised: measuring dimensions of career adaptability*. Temmuz 2009’da APA kongresinde sunulmak üzere hazırlanmış poster 02/06/2009 tarihinde yazar tarafından online olarak yollanmıştır.
- Sav, D. (2008). *Kariyer planlamada etkili olan faktörler ve üniversitelerin etkisi üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Savaşır, I. Soygüt, G. ve Kabakçı, E. (2003). *Bilişsel davranışlar terapiler*. (3. Baskı) Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Savaşır, I. Soygüt, G. ve Barışkın, E. (2009). (Ed.). *Bilişsel davranışçı terapiler*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Savickas, M. L. (1997). Career adaptability: An integrative construct for life span, life-space theory. *The Career Development Quarterly*, 45. 247-259.
- Savickas, M. L. (2002). Career construction: A developmental theory of vocational behavior. D. B. Associates (Eds.), *Career Choice and Development (Fourth Edition)* içinde (s. 149-206). San Francisco: Jossey-Bass.
- Savickas, M. L. (2005). The theory and practice of career construction. S. D. Brown, ve R. W. Lent (Eds.), *Career Development and Counseling: Putting Theory and Research to Work* içinde (s. 42-70). New York: Wiley.
- Scheier, M. E. ve Carver, C. S. (1987). Dispositional optimism and physical well-being: the influence of generalized outcome expectancies on health. *Journal of Personality*, 55 (2), 170-210.
- Scheier, M. F., Carver C. S. ve Bridges, M. W. (1994). Distinguishing optimism from neuroticism (and trait anxiety, self-mastery and self-esteem): a reevaluation of the life orientation test. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 67(6), 1063-1078.
- Schulenberg, J. E., Bryant, A. L. ve O’malley, P. M. (2004). Taking hold of some kind of life: how developmental tasks relate to trajectories of wellbeing during the transition to adulthood. *Development and Psychopathology* 16, 1119–1140.
- Sharf, S.R. (2000). *Theories of psychotherapy and counselling: Concepts and cases*, 5th Edition. Brooks/Cole. USA.

- Seligman, M. E., ve Schulman, P. (1986). Explanatory style as a predictor of performance as a life insurance agent. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50 , 832-838.
- Sidiropoulou-Dimakakou, D., Argyropoulou, K., Drosos, N. ve Terzaki, M. (2012). Career beliefs of Greek and non-Greek Vocational Education students. *Creative Education*, 3(07), 1241.
- Super, D. E. (1980). A life-span, life-space approach to career development. *Journal of Vocational Behavior*, 16, 282-298.
- Super, D. E. (1983). Assessment in career guidance: Toward truly developmental counseling. *The Personnel and Guidance Journal*, 61 (9) , 555-562.
- Super, D. E. (1984). *Career and life development. Career choice and development*. D. B. Brooks (Ed.), San Francisco: Jossey-Bass.
- Super, D. E. (1990). A life-span, life-space approach to career development. D. Brown, ve L. B. Associates (Eds.), *Career Choice and Development: Applying Contemporary Theories to Practice (2nd ed.)* içinde (s. 197-261). San Francisco: Jossey-Bass.
- Super, D. E., ve Bachrach, P. B. (1957). *Scientific careers and vocational development theory: A review, a critique and some recommendations*. Oxford: Columbia University.
- Super, D. E. ve Hall, T. D. (1978). Career development: exploration and planning. *Annual Reviews Psychology*, 29, 333-372.
- Super, D. E. ve Knasel, E. G. (1981). Career development in adulthood: Some theoretical problems and possible solution. *British Journal of Guidance 6 Counselling*, 9 (2). 194-201.
- Şeker, G. (2013). *Lise öğrencilerinde meslek kararı verme yetkinliği kariyer denetim odağının incelenmesi*(Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Ankara.
- Türkçapar, H. (2014). *Bilişsel terapi temel ilkeler ve uygulama*. HYB Yayıncılık. Ankara.
- Türk Dil Kurumu (2017). Büyük Türkçe Sözlük. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58a188b03c15e9.67770741.
- Uğur, E. (2013). *Lise öğrencilerinin kişilerarası ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları ve saldırganlık tepkileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.

- Ünsal, P. (2014). *Kariyer gelişim kuramları ve kariyer danışmanlığı*, (1.Ed.), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 149-390.
- Varcoralis, E. M. ve Halter, M. J. (2010). *Foundations of psychiatric mental health nursing: A clinical approach*. Missouri: Saunders Elsevier.
- Wanberg, C. R. (1997). Antecedents and outcomes of coping behaviors among unemployed and reemployed individuals. *Journal of Applied Psychology*. 82. 267-296.
- Yalçın-Koçkan, S. (2015). *Evli çiftlerde otomatik düşüncelerin ve bilişsel çarpıtmaların evlilik doyumu etkisinin değerlendirilmesi*(Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uygulamalı Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Yazıcıoğlu, A. (2008). *İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin mesleki karar düzeylerinin incelenmesi: Uzunlamasına bir çalışma*(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Yeşilyaprak, B. (2008). Özellik faktör kuramı ile Holland'ın tipoloji kuramı. R. Özyürek (Ed.). *Kariyer Yolculuğunda* s.(77-98).Ankara: Ses reklam ve İletişim Hizmetleri.
- Yeşilyaprak, B. (Ed.). (2011). *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı kuramdan uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yeşilyaprak, B. (2013). *21. Yüzyılda eğitimde rehberlik hizmetleri (Gelişimsel yaklaşım)* (21.Basım). Ankara: Nobel.
- Yıkılmaz, M. (2009). *Akılcı duygusal eğitim programının lise öğrencilerinin akılcı olmayan inançları ve problem çözme beceri algıları üzerine etkisi*(Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Gaziantep.
- Yıkılmaz, M. ve Hamamcı, Z. (2011). Akılcı duygusal eğitim programının lise öğrencilerinin akılcı olmayan inançları ve algılanan problem çözme becerileri üzerine etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(35), 54-63.
- Yurtal-Dinç, F. (1999). *Üniversite öğrencilerinin akılcı olmayan inançlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

EKLER

EK-1 KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sevgili Öğrenciler,

Bu çalışma, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümü Tezli Yüksek Lisans Programı Tez çalışması kapsamında, Lise öğrencilerinde bilişsel çarpıtmaların kariyer geleceği algısına etkisinin incelenmesi amacıyla hazırlanmıştır.

Bu çalışmada vereceğiniz cevaplar, çalışma dışında başka bir amaçla kesinlikle kullanılmayacak, paylaşılmayacak ve gizli tutulacaktır. Çalışmanın geçerliliği ve güvenilirliği için vereceğiniz cevapların doğruluğu önemlidir.

Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Büşra ÇAKIR
Psikolojik Danışman

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek
2. Sınıfınız: () 9 () 10 () 11 () 12
3. Annenizin eğitim düzeyi
() Okuryazar değil () İlkokul mezunu () Ortaokul mezunu () Lise mezunu
() Üniversite mezunu
4. Babanızın eğitim düzeyi
() Okuryazar değil () İlkokul mezunu () Ortaokul mezunu () Lise mezunu
() Üniversite mezunu
5. Ailenizin gelir düzeyi nedir?
() Asgari ücretten az () Asgari ücret – 1499 TL () 1500 TL – 2499 TL
() 2500 TL – 3499 TL () 3500 TL ve üzeri

BİLİŞSEL ÇARPITMA ÖLÇEĞİ

Aşağıda, ifadelerde belirtilen durumlardan kendi durumunuza en uygun geleni işaretleyiniz. Araştırmaya katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

	Hiçbir zaman	Çok az	Bazen	Sıklıkla	Çok sık
1)Kendinizi küçük görüyorsunuz.					
2) Başınıza gelen bir olaydan dolayı kendinizi suçlarsınız.					
3)Durumunuzu daha iyi hale getirmek konusunda kendinizi çaresiz hissediyorsunuz.					
4) Umutsuz hissediyorsunuz.					
5) Başkalarının size kötü davranmasını beklersiniz.					
6) Kendinizden nefret ediyorsunuz.					
7) Kötü bir şey olduğunda bunu hak ettiğinizi düşünürsünüz.					
8) Başınıza gelen bir olay üzerinde pek fazla kontrolünüzün olmadığını düşünüyorsunuz.					
9) İşlerin sizin için asla iyi gitmeyeceğine inanıyorsunuz.					
10) Size göre dünya tehlikelerle dolu bir yerdir.					
11) Kendinizi eleştirirsiniz.					
12) Biri tarafından incitildiğinizde kendinize hiddetlenirsiniz					
13)Hayatınızda isleri yoluna koymak için elinizden pek fazla bir şey gelmeyeceğine inanıyorsunuz.					
14) Geleceğe dair umutsuzsunuz.					
15) Kötü bir haber almayı beklersiniz.					
16) Kendinize lakaplar takarsınız.					
17) Başınıza gelen kötü bir olayı hak ettiğinizi düşünürsünüz.					
18) Hayatınızın kontrolü sizin elinizde değildir.					
19) Hayatınızın asla düzelmeyeceğini düşünüyorsunuz.					
20 Birinin sizi incitebileceğini düşünürsünüz.					
21) Kendinizi beğenmiyorsunuz.					
22) Basınıza bir sıkıntı geldiğinde kendinizi suçlarsınız					
23)Koşulları değiştirmeye çalışmanızın boşuna olacağını düşünüyorsunuz.					
24) Hiçbir şeyin daha iyi olamayacağını düşünüyorsunuz.					
25) İnsanlardan en kötüsünü beklemeye eğiliminiz vardır.					
26) Çekici/Hoş biri olduğunuzu düşünmüyorsunuz.					
27) Başınıza gelen bir olayda utanç duyarsınız.					
28) Engellemeye ne kadar uğraşsanız da dertlerden kurtulamayacağınızı hissediyorsunuz.					
29) Geleceğinizin umut vaat edici olduğunu hissetmiyorsunuz.					
30) Bir haber alacağınız da aklınıza en kötüsü gelir.					
31) Başkalarının arasındayken kendinizi küçük görüyorsunuz.					
32) Size bir şey yapıldığında kendinizi suçlu hissedersiniz.					
33) Hayatınızın kontrolünüzün elinizde olmadığı kanısındasınız.					
34) Hayatınızın asla düzelmeyeceğini düşünüyorsunuz .					
35)Geçmişte sizden yararlanmaya çalışan kişiler olduğunu düşünüyorsunuz.					
36) Kendinize aptal veya çirkin diye hitap edersiniz.					
37)Muhtemelen sizin suçunuz olmasa bile istenmeyen bir					
durumda kendinizi suçlarsınız.					
38) Hayatın size fazla seçenek sunmadığını hissediyorsunuz.					
39) Geleceğe dair umutlu değilsiniz.					
40) Haksızca eleştirilmeyi veya aşağılanmayı beklersiniz.					

Kariyer Geleceği Ölçeği (KARGEL)

1	2	3	4	5
Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Emin değilim	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum

Aşağıda kariyer seçim becerilerinize ilişkin bazı ifadeler yer almaktadır. Verilen bu düşüncelerin size uygunluğunu her ifadenin karşısında 1 ve 5 arasında puanlayınız

- ___1. Yeni iş ortamlarına alışmakta oldukça başarılıyım.
- ___2. Kariyer planlarımdaki değişikliklere kolayca uyum sağlayabilirim.
- ___3. Kariyer hedeflerimi gerçekleştirmede önüme çıkabilecek engellerin üstesinden gelebilirim.
- ___4. İşle ilgili yeni görevler almaktan keyif duyarım.
- ___5. İş dünyasındaki değişikliklere kolayca uyum sağlayabilirim.
- ___6. İş yaşamının artan taleplerine kolayca uyum sağlayabilirim.
- ___7. Diğer insanlar kariyer planlarımdaki değişikliklere kolayca alışabildiğimi söyler.
- ___8. Kariyerimdeki başarıyı benim çabalarım belirleyecektir.
- ___9. Kariyerimle ilişkili planlarım tam olarak gerçekleşmediğinde üzülmek yerine hemen kendimi toplama eğilimindeyim.
- ___10. Kariyerim üzerinde çok az kontrole sahibim.
- ___11. Kariyerimdeki başarılar üzerinde çok az kontrole sahibim.

- ___12. Kariyerim hakkında düşündüğümde heyecanlanırım.
- ___13. Kariyerim hakkında düşünmek bana ilham verir.
- ___14. Kariyerim hakkında düşünmek canımı sıkır.
- ___15. Benim için kariyer hedefleri belirlemek çok zordur.
- ___16. Yeteneklerimi özel bir kariyer planıyla ilişkilendirmek zordur.
- ___17. Mesleki ilgilerimin farkındayım.
- ___18. Kariyer hayallerimi takip etme konusunda oldukça azimliyim.
- ___19. İleride mesleğimde başarılı olup olmayacağımdan emin değilim.
- ___20. Doğru mesleği bulmak çok zordur.
- ___21. Kariyerimi planlamak son derece doğal bir iştir.
- ___22. Kariyerimle ilişkili doğru kararları alacağıma kesinlikle eminim.
- ___23. İş piyasasındaki eğilimleri anlamakta çok iyiyim.
- ___24. İş piyasasındaki eğilimleri anlayamıyorum.
- ___25. Gelecekte mesleklerde meydana gelecek değişimi tahmin etmek çok kolaydır.

EK-4

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURUL KARARLARI

KARAR TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI
23.05.2017	5	2017/ 97

KARAR NO: 2017 – 97
Üniversitemiz Eğitim Fakültesi yüksek lisans öğrencisi Büşra ÇAKIR' ın “ Lise Öğrencilerinde Bilişsel Çarpıtmaların Kariyer Geleceği Algısına Etkisi” konulu yüksek lisans tezine ilişkin anket çalışması okunarak görüşüldü.

Üniversitemiz Eğitim Fakültesi yüksek lisans öğrencisi Büşra ÇAKIR' ın “ Lise Öğrencilerinde Bilişsel Çarpıtmaların Kariyer Geleceği Algısına Etkisi” konulu yüksek lisans tezine ilişkin anket çalışmasının kabulüne oybirliği ile karar verildi.

ASLI GİBİDİR.

T.C.
ÇARŞAMBA KAYMAKAMLIĞI
Çarşamba Anadolu Lisesi Müdürlüğü
(280411)

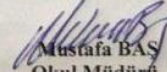
Sayı : 66157815-100-E. - 951
Konu : Büşra ÇAKIR

07.12.2018

İlgili Kişiyeye/Makama

Samsun İli Tekkeköy İlçesi'nde bulunan Büyüklü Anadolu Lisesi'nde Psikolojik Danışman/Rehber Öğretmen olarak görev yapmakta olan Büşra ÇAKIR (T.C. 25982417288) 2016-2017 Eğitim-Öğretim yılında okulumuzda yapmış olduğu "Bilişsel Çarpıtma Ölçeği" ve "Kariyer Geleceği Ölçeği" uygulamalarında kurumumuzca bir sakınca görülmemiştir.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Mustafa BAŞ
Okul Müdürü

Çarşamba Anadolu Lisesi
Adres : Çay Mh. Cemil Şensoy Cd. Okullar Sokak
Faks : (362) 833 37 76
Telefon : (362) 833 41 40
E-posta : 280411@meb.k12.tr
carsambaanadolulisesi@hotmail.com
Internet Adresi : carsambaanadolu.meb.k12.tr

